

B&B
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija
Program: Logistično inženirstvo
Modul: Cestni promet

ŠESTA ARMADA (WEHRMACHT), BITKA ZA STALINGRAD

Mentor: mag. Zvezdan Markovič
Lektorica: Ana Peklenik, prof. slov.

Kandidat: Jure Bernard

Kranj, november 2014

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju mag. Zvezdanu Markoviču.

Zahvaljujem se tudi lektorici Ani Peklenik, ki je mojo diplomsko nalogo jezikovno in slovnično pregledala.

IZJAVA

»Študent Jure Bernard izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom mag. Zvezdana Markoviča.«

»Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.«

Dne _____

Podpis: _____

POVZETEK

V diplomski nalogi želimo predstaviti nemško šesto armado in njeno vlogo v drugi svetovni vojni. Opisali bomo njeno vlogo v vojni za Poljsko in njene dejavnosti v letu 1940. Raziskali bomo nekatere pomembne operacije, odločilne za nadaljnji potek vojne, ki jih je izvedla nemška šesta armada na ozemlju Belgije. Vrhovno poveljstvo nemške vojske je izdelalo plan za invazijo na ozemlje Velike Britanije. V tej operaciji, ki se je imenovala Morski lev, bi sodelovala nemška šesta armada pod poveljstvom generala Waltherja von Reichenaua, vendar se ni uresničila. To operacijo bomo raziskali in ugotovili, kako uspešna bi lahko bila.

Predstavili bomo zadnjo veliko operacijo nemške šeste armade, ki se je imenovala zadeva Modro, in prodiranje armade do sovjetskega mesta Stalingrad, ki ga bomo vzeli pod drobnogled. Bitko za Stalingrad bomo podrobno raziskali. Raziskali bomo tudi logistiko preskrbovanja nemške šeste armade v stalingrajskem kotlu in poizkušali ugotoviti, zakaj je bila v tem sovjetskem mestu uničena.

KLJUČNE BESEDE

- druga svetovna vojna
- operacija Morski lev
- operacija Rumeno
- bitka za Stalingrad
- operacija Zadeva Modro

ABSTRACT

This thesis aims to present the German Sixth Army and its role in the Second World War. We will describe the role of the German Sixth Army in the war for Poland and its activities in 1940. We will explore some of the important operations carried out by the German Sixth Army in Belgium which were decisive for the further course of the war. The Supreme Command of the German Armed Forces drew up a plan to invade Great Britain. This operation called Operation Sea Lion was supposed to include the Sixth Army under the command of General Walther von Reichenau, but this did not happen. In this thesis we will look into this operation and try to find out how successful it could have been.

We will describe the last major operation of the German Sixth Army called Case Blue and its penetration towards the Soviet city of Stalingrad which we will take a closer look at. We will explore in more detail the Battle of Stalingrad, as well as the logistics of procurement of the German Sixth Army at Stalingrad cauldron, and try to figure out why the German Sixth Army was destroyed in this Soviet city.

KEYWORDS

- The Second World War
- Operation Sea Lion
- Case Yellow
- The Battle of Stalingrad
- Case Blue

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	PREDSTAVITEV PROBLEMA	2
1.2	CILJI NALOGE	3
1.3	PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE	3
1.4	METODE DELA	3
2	ŠESTA ARMADA WEHRMACHTA	4
2.1	VZHODNA KAMPANJA	4
2.2	POVELJNIKI ŠESTE ARMADE	5
2.3	VOJAŠKI POJMI	7
2.4	POVELJEVANJE IN ORGANIZACIJA V NEMŠKI LOGISTIKI	9
2.5	ZGODOVINA VOJAŠKE LOGISTIKE	10
3	POLJSKA KAMPANJA	10
4	DEJAVNOSTI ŠESTE ARMADE V LETU 1940	13
4.1	BITKA ZA GEMBLoux	13
4.2	NEMŠKA TAKTIKA BOJEVANJA	15
4.3	OPERACIJA MORSKI LEV	16
4.4	OPERACIJA BARBAROSA	19
5	ZADEVA MODRO	20
5.1	MESTO STALINGRAD	22
6	NAPAD NA STALINGRAD	23
6.1	VOJSKOVANJE V MESTU	24
6.2	NEMČIJA DOSEŽE VOLGO	28
6.3	OPERACIJA URAN – SOVJETSKA OFENZIVA	29
6.4	ŠESTA ARMADA OBKOLJENA	29
6.5	LOGISTIKA PRESKRBOVANJA STALINGRADA	32
6.6	POSLEDICA BOJA	33
6.7	ŽRTVE BITKE ZA STALINGRAD	35
7	ZAKLJUČEK	39
	LITERATURA IN VIRI	40

KAZALO SLIK

Slika 1: Walter von Reichenau	6
Slika 2: Generalfeldmarschall Friedrich Paulus	6
Slika 3: Nemški vojaki na poljski meji	12
Slika 4: Nemški plan napada	14
Slika 5: Nemška vojska v mestu Gembloux	15
Slika 6: Načrt izkrcaja v Angliji.....	16
Slika 7: Transportno plovilo	18
Slika 8: Poletje 1942, Voronjež.....	22
Slika 9: Avgust 1942, posledica bombnih napadov na Stalingrad.....	23
Slika 10: Nemški vojaki na poti v Stalingrad	24
Slika 11: Našitek žitni silos	25
Slika 12: Žitni silos.....	26
Slika 13: Na obrežju reke Volge	27
Slika 14: Pavlova hiša	27
Slika 15: Nemški ostrostrelec v Stalingradu.....	28
Slika 16: Stalingrad 1943.....	36
Slika 17: Nemška vzhodna fronta.....	37
Slika 18: Ruska protiofenziva	37
Slika 19: Stalingrajski kotel.....	38

1 UVOD

Druga svetovna vojna se je začela 1. septembra 1939 z nenapovedanim, a pričakovanim napadom na Poljsko. Nemčija je kot vzrok navedla zaigrani incident na nemško-poljski meji, v katerem naj bi poljska vojska uničila nemško radijsko postajo in pri tem ubila tam zaposlene Nemce. Velika Britanija je kot poljska zaveznica 3. septembra Berlinu poslala ultimatum, na katerega pa ni dobila odgovora, zato je Nemčiji napovedala vojno. Veliki Britaniji sta se pridružili še Avstralija in Nova Zelandija. Nekoliko pozneje in vse prej kot z navdušenjem je vojno Nemčiji napovedala tudi Francija, ki je bila zaveznica Velike Britanije. Tem državam so nato sledile še Kanada, Južna Afrika in Nepal.

Čeprav sta Velika Britanija in Francija napovedali vojno Nemčiji, je Poljska zaman pričakovala pomoč zaveznikov, saj se Velika Britanija in Francija zaradi težav pri mobilizaciji čet v tistem času nista nameravali zapletati v vojno. To je zaveznike na koncu drago stalo, saj v tistem času Nemci na zahodni meji niso imeli ustrezne vojaške moči za ustavitev morebitnih napadov. Nemška vojska je 28. septembra ob podpori letalskih bombnih napadov zasedla skoraj popolnoma uničeno Varšavo. Kljub temu pa poljska vojska še ni bila uničena, agresorju se je pogumno upirala in mu pri tem zadala veliko izgub. Zadnji udarec je Poljski zadala Sovjetska zveza, ki je 17. septembra skoraj brez bojev zasedla vzhodni del države. Poljski vojski tako ni ostalo drugega, kot da 6. oktobra kapitulira. Državo sta si nato po dogovoru Ribbentrop - Molotov razdelili Nemčija in Sovjetska zveza. Prva je okupirala zahodni, druga pa vzhodni del.

Po kratkotrajni vojni na Poljskem se je na francosko-nemški meji začela t. i. lažna vojna, ko ne ena ne druga stran nista prevzeli pobude in napadli sovražnika, ki se je skrival za močno utrjenima Maginotovo in Siegfriidovo linijo. V tem času Sovjetska zveza ni počivala, poleg Poljske je okupirala še baltske države: Litvo, Latvijo in Estonijo, na daljnem severu pa se je v t. i. zimski vojni spustila v krvave spopade s finsko vojsko, ki je Rdeči armadi povzročila velike izgube, vendar jo je hkrati na neki način tudi rešila pred popolnim porazom v letu 1941, ko je Nemčija v operaciji Barbarosa napadla Sovjetsko zvezo.

Aprila 1940 sta se zavezniška in nemška vojska prvič srečali na odprtem bojišču. Do bojev je prišlo v Skandinaviji, vzrok zanje pa je bilo varovanje transportnih poti do rudnikov železa na Švedskem, ki so bili življenjskega pomena za nemško težko industrijo. Za zagotovitev nemotene dostave rude preko Norveške in Švedske so bili Nemci pripravljene zasesti tudi skandinavske države. K temu jih je tudi prisilila britanska mornarica, ki je v teritorialnih vodah sicer nevtralne Norveške položila mine. Nemški odgovor na to je bilo zavzetje Danske in Norveške. V skandinavski operaciji so Nemci brez večjih težav v enem samem dnevu zasedli Dansko, nato pa so se usmerili proti Norveški, kjer so se spopadli z norveško, britansko in francosko

vojsko. Po dveh mesecih krvavih spopadov na daljnem severu je bila zavezniška vojska poražena, zato se je morala umakniti. Zaradi poraza Velike Britanije in njenih zaveznikov je bil Neville Chamberlain kot ministrski predsednik prisiljen odstopiti, nadomestil pa ga je Winston Churchill, ki si je zadal nalogo uničiti nacizem in fašizem.

Vojna je 10. maja 1940 dobila popolnoma nove razsežnosti, ko je Nemčija napadla nevtralne države Nizozemsko, Belgijo in Luksemburg, nato pa se je usmerila proti Franciji in na ta način obšla nepremagljivo Maginotovo linijo. Istočasno sta britanski ekspedicijski korpus in francoska vojska prestopila belgijsko mejo in se spopadla z nemško armado. Zavezniški vojski sta imeli sicer premoč v orožju, vendar sta bili premalo gibljivi, zato so ju nemške tankovske enote zlahka obšle in s tem obkolile. Po več neuspešnih protinapadih je v operaciji Dinamo sledil umik britanskih čet iz Francije. Francijo je 10. junija napadla še Italija, vendar njena vojska ni bila tako uspešna kot nemška, saj je francoska vojska njen napad odbila. Po umiku britanskih čet se je nemška armada usmerila proti Parizu. Sledila je bitka pri Somi, v kateri je bila francoska vojska poražena, zato je ta 22. junija podpisala kapitulacijo. Nemška vojska je nato vkorakala v Pariz in okupirala približno dve tretjini Francije, preostalo tretjino pa pustila neokupirano, vendar pod nemškim nadzorom.

Po porazu Francije je ostala Velika Britanija edini nasprotnik nacistične Nemčije. Hitler je upal, da bo po porazu Francije Veliki Britaniji vsilil mir, ker pa se to ni zgodilo, je začel pripravljati operacijo Morski lev, do katere pa nikoli ni prišlo, saj bi bilo predhodno treba uničiti RAF. Tako se je nad Veliko Britanijo začela bitka za Britanijo, v kateri so bili Nemci poraženi. Vojna se je po tem na zahodu za nekaj časa umirila. V tem času so nemška letala sistematično bombardirala Anglijo, ta pa je izvajala skrivne operacije na sovražnikovem ozemlju. V pričakovanju novega napada zaveznikov je začela Nemčija na obalah Francije, Belgije in Nizozemske postavljati mogočen atlantski zid.

1.1 PREDSTAVITEV PROBLEMA

V diplomski nalogi je opisana zgodovina šeste armade v nacistični Nemčiji, njena vloga v napadu na Poljsko in dejavnosti v letu 1940. Opisana je tudi njena vloga v operaciji Morski lev. Največja pozornost je namenjena bitki za Stalingrad, opisana pa je tudi operacija, imenovana zadeva Modro, in vloga šeste armade v njej.

Naš problem je raziskovanje vojnih operacij nemške šeste armade in njene logistične podpore.

Spopad Nemčije z Rusijo je eden največjih spopadov v zgodovini človeštva. V tej vojni je bil zelo pomemben dogodek operacija zadeva Modro. Pri njej lahko

ugotovimo, da je zatajila oskrba nemških vojaških enot z gorivom, strelivom, hrano in primerno zimsko opremo vojakov.

1.2 CILJI NALOGE

Cilj diplomske naloge je podroben prikaz nemške šeste armade in njene vloge v drugi svetovni vojni. Podrobno je prikazano napredovanje šeste armade v operaciji Zadeva Modro do njenega končnega cilja – ruskega mesta Stalingrad. Podrobno je raziskana bitka za Stalingrad in opisan propad nemške šeste armade v letu 1943. Rezultat naloge je prikaz nemške šeste armade od njenih dosežkov v letih 1939–1942 do njenega propada v bitki za Stalingrad v letu 1943. Rezultat so ugotovitve in dejstva, zakaj je šesta armada kapitulirala v bitki za Stalingrad. V nalogi skušamo ugotoviti, kakšen pomen ima logistika za uspešno napredovanje vojske.

1.3 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE

Pri pisanju diplomske naloge smo se soočali z omejitvijo literature v slovenskem jeziku.

Predpostavk nismo uporabljali, saj diplomska naloga temelji na zgodovinskih dejstvih.

1.4 METODE DELA

Diplomska naloga temelji predvsem na analizi sekundarnih virov.

Uporabljene metode:

- z metodo analize vsebine virov bomo opisali dogodke na bojišču stalingrajske fronte;
- z deskriptivno metodo bomo definirali temeljne pojme, ki so potrebni za razumevanje naloge.

Pri pregledovanju literature so se pojavile težave z viri ruskega izvora, kajti medvojni viri so nedosegljivi ali celo neobstoječi. Nekateri viri pa so bili podvrženi državni samocenzuri, zato je težko dobiti objektivna poročila o dogodkih.

2 ŠESTA ARMADA WEHRMACHTA

Šesta armada je bila ustanovljena za nemško kopensko vojsko, ki je sodelovala v vojnih operacijah v drugi svetovni vojni. Na vrhuncu svoje moči je štela milijon vojakov. Vključena je bila v boje na Poljskem, v Belgiji, Franciji in v invazijo na Sovjetsko zvezo. Šesta armada je neposredno sodelovala v boju za Stalingrad, v katerem je bila obkoljena s strani sovjetske Rdeče armade in kjer je tudi razpadla. Gre za prvo nemško armado, ki je bila popolnoma uničena. Njen poveljnik Friedrich Paulus pa je bil prvi nemški feldmaršal, ki se je predal.

Šesta armada je bila ustanovljena 10. oktobra 1939. Pred tem je bila znana kot deseta armada in je kot taka delovala v bitki za Poljsko pod poveljstvom generala Waltherja von Reichenaua.

Med invazijo na nižinske države je bila aktivna pri uničenju trdnjave Eben Emael ter v bojih za Gembloux in Namur v Belgiji. Šesta armada je bila vključena v boje za preboj pariške obrambe 12. junija 1940.

2.1 VZHODNA KAMPANJA

Šesta armada se je vključila v sovjetsko kampanjo kot glavna sila v armadni skupini Jug. Kmalu po napredovanju v feldmaršala je januarja 1942 poveljnik šeste armade Walther von Reichenau umrl zaradi srčnega napada med transportom v bolnišnico. Nasledil ga je prejšnji šef kabineta general Friedrich von Paulus. Paulus je spomladi 1942 povedel šesto armado v veliko zmago v drugi bitki za Harkov. Ta zmaga je zaznamovala šesto armado, saj jo je OKH (OBERKOMMANDO der HEERES) izbral za napad na Stalingrad.

28. junija 1942 je armadna skupina Jug začela operacijo Modro. Cilj operacije je bil zasesti z nafto bogati Baku v Azerbajdžanu in mesto Stalingrad ob reki Volgi. Po dveh mesecih, 23. avgusta 1942, je šesta armada prispela do predmestja Stalingrada. Istega dne je več kot tisoč letal bombardiralo mesto in ga popolnoma uničilo. Šesta armada je 2. februarja 1943 v Stalingradu kapitulirala. Pred kapitulacijo je bil iz vsake divizije šeste armade iz Stalingrada odpoklican po en poveljnik zaradi rekonstrukcije nove šeste armade.

Nova formacija je začela delovati 5. marca 1943, njen vodja pa je bil general Karl Adolf Hoollidt. Pozneje se je šesta armada borila v Ukrajini in Romuniji, in sicer v sklopu armadne skupine Jug in armadne skupine Južna Ukrajina. Armada je bila ponovno skoraj uničena med operacijo laši-Kišinjev, ampak tokrat je njeno poveljstvo preživelo.

V oktobru 1944 je šesta armada pod poveljstvom generala artilerije Maximiliana Fretterja - Picoja obkrožila in uničila tri sovjetske tankovske divizije od mobilne skupine Plujev v bitki za Debrecen. V tem času je imela šesta armada pod svojim poveljstvom Madžarsko drugo armado, znano kot armadna skupina Fretter - Pico (Armeegruppe Fretter - Pico).

Decembra 1944 je poveljstvo šeste armade prevzel general Hermann Balck. Januarja 1945 je eno od njenih pomožnih enot – deveto gorsko divizijo SS – obkrožila Rdeča armada v Budimpešti.

Četrty tankovski korpus SS – grupenföhrerja Herberta Otta Gilleja je bil premeščen pod poveljstvo šeste armade, da bi ji s tem pomagal v bojih. Takrat se je začela operacija Konrad med 36-dnevno okupacijo Budimpešte. Po porazu v operaciji Konrad je bila šesta armada del armadne skupine Balck. Ta armadna skupina je bila potisnjena v območje blizu Blatnega jezera na Madžarskem. Nekaj enot, vključno s tretjim tankovskim korpusom, je bilo vključenih v operacijo Spomladanska budnica, medtem ko je preostanek šeste armade branil levo krilo v regiji zahodno od Székesfehérvárja. Ta ofenziva je spodletela in šesta armada je držala linijo vse do začetka Sovjetske ofenzive, imenovane operacija Dunaj, in sicer 15. marca 1945. Ta ofenziva je strgala žep šeste armade med četrto tankovsko divizijo SS in tretjo madžarsko armado, zaradi česar je formacija razpadla. Konec marca 1945 se je šesta armada nemške vojske umikala proti Dunaju. Razkropljeni ostanki šeste armade so se predali Američanom 9. maja 1945 na Dunaju.

2.2 POVELJNIKI ŠESTE ARMADE

Šesti armadi je poveljevalo vrhovno poveljstvo šeste armade (Oberkommando der 6. Armee).

Poveljujoči častniki:

- feldmaršal Walther von Reichenau (10. oktober 1939–29. december 1941),
- feldmaršal Friderich Paulus (30. december 1941–3. februar 1943),
- general Karl Adolf Hollidt (5. marec 1943–7. april 1944),
- general Maximilian de Angelis (8. april 1944–16. julij 1944),
- general Maximilian Fretter - Pico (17. julij 1944–22. december 1944),
- general Hermann Balck (23. december 1944–8. maj 1945).

Načelnik osebja:

- general Arthur Schmid (15. maj 1942–3. februar 1943)

Slika 1: Walter von Reichenau
(Vir: Wikipedija, Walter von Reichenau)

Slika 2: Generalfeldmarschall Friedrich Paulus
(Vir: Wikipedija, Friedrich Paulus)

2.3 VOJAŠKI POJMI

- VOJAŠKA ENOTA je organizirana skupina vojakov, namenjena taktičnemu bojevanju. Vrsta vojaških enot: bojna skupina, odred, četa, baterija, oddelek in ognjena skupina (Vojaška enota, Wikipedija).
- ČETA je stalna pehotna vojaška enota, sestavljena iz od treh do petih vodov in ji poveljuje nadporočnik oziroma stotnik. Glede na tip enote in posamezne kopenske vojske ima četa od 62 do 300 vojakov (Četa, Wikipedija).
- BATALJON je sestavljen iz od treh do petih čet in mu poveljuje major oz. podpolkovnik. Glede na tip formacije in same kopenske vojske ima bataljon od 300 do 1.000 vojakov (Bataljon, Wikipedija).
- POLK je stalna vojaška formacija, sestavljena iz od treh do petih bataljonov, ki mu poveljuje podpolkovnik oziroma polkovnik in ima od 2.000 do 6.000 vojakov (Polk, Wikipedija).
- BRIGADA je stalna pehotna vojaška formacija, sestavljena iz od treh do šestih bataljonov, ki ji poveljuje brigadir oziroma brigadni general. Ima od 3.000 do 7.000 vojakov (Brigada, Wikipedija).
- DIVIZIJA je stalna vojaška formacija, zmožna daljšega, samostojnega delovanja. Divizijo sestavljajo od trije do petih polkov oziroma od tri do štiri brigade in ji poveljuje generalmajor ali generalporočnik. Zaradi različnih tipov divizij je število pripadnikov različno: od 10.000 do 20.000 (Divizija, Wikipedija).
- KORPUS je nestalna vojaška formacija. Korpus sestavljajo od dve do pet divizij in mu poveljuje general nad činom generalporočnika; ima od 20.000 do 50.000 vojakov (Korpus, Wikipedija).
- ARMADA je nestalna vojaška formacija, ki zaradi svoje velikosti izvaja tako taktično kot strateško bojevanje. Sestavljena je iz od dveh do štirih korpusov in ostalih prištabnih enot in ji poveljuje general oz. generalpolkovnik. Ima nad 60.000 vojakov (Armada, Wikipedija).
- ARMADNA SKUPINA je nestalna vojaška formacija, ki zaradi svoje velikosti izvaja strateško bojevanje. Armadna skupina je sestavljena iz od dveh do štirih armad in ji poveljuje najvišji prisotni general. Ima nad 100.000 vojakov. Lahko jo sestavljajo armade različnih držav. To je pogosto predvsem, ko je prisotnih veliko zavezniških vojaških formacij, ki jih združijo pod enotno poveljstvo (Armadna skupina, Wikipedija).

- INVAZIJA v vojaškem pogledu in terminologiji pomeni vdor in prodor oboroženih sil ene ali več držav na ozemlje druge države (Vojna enciklopedija 3, str. 622).
- OKH (nem. Oberkommando des Heeres) je bila kratica za Vrhovno poveljstvo nemške kopenske vojske, ki je delovalo od leta 1936 do 1945. Na čelu tega poveljstva je bil vrhovni poveljnik nemške kopenske vojske, feldmaršal Walter von Brauchitsch, ki je bil decembra 1941 na lastno željo odstavljen, njegov položaj pa je prevzel sam Adolf Hitler. S tem dejanjem je bilo onemogočeno uspešno in učinkovito sodelovanje med OKH in OKW, ki dejansko nikoli ni temeljilo na zaupanju (Towley, 1997, str. 67).
- OKW (nem. Oberkommando der Wehrmacht) je bila kratica za Vrhovno poveljstvo oboroženih sil nacistične Nemčije. To telo je leta 1938 ustanovil Hitler, da bi z njegovo pomočjo neodvisno in ločeno od vojaške hierarhije sčasoma prevzel funkcije nemškega generalštaba. Med vojno je to telo predstavljalo nenehni vir sporov z nemškimi vojaškimi poveljniki oziroma OKH glede vodenja posameznih operacij. Pod OKW je spadal Abwehr, nemška obveščevalna služba na čelu z admiralom Canarisom, OKW pa je bil razčlenjen na tri službe, in sicer Vrhovno poveljstvo letalskih sil (OKL), Vrhovno poveljstvo mornarice (OKM) in Vrhovno poveljstvo kopenske vojske (OKH). Šef kabineta OKW je bil skozi celotno 2. svetovno vojno feldmaršal Wilhelm Keitel, neposredno podrejen Vrhovnemu poveljniku oboroženih sil oziroma Adolfu Hitlerju, podrejena pa sta mu bila šef Vodstvenega štaba, general Alfred Jodl in njegov namestnik general Walter Warlimont (Towley, 1997, str. 67).
- OPERACIJA označuje koordinirana in organizirana bojna delovanja na določenem prostoru in v določenem časovnem obdobju, s katerimi se želi uresničiti operativne ali strateške cilje. Rezultati operacije vplivajo v večji ali manjši meri na potek vojne, včasih celo na vojno v celoti. Operacije so najbolj zapletena in najvišja oblika bojnega delovanja, ki ga običajno izvajajo večje združene vojaške enote, kot so armade, skupine armad ali fronte (Vojna enciklopedija 6, 1973, str. 388).
- OFENZIVA je strateško bojno delovanje, s katerim se pomembno vpliva na razvoj dogodkov na nekem bojišču. Osnovni cilj ofenzive je razbitje in uničenje čim več nasprotnikovih sil in zavzetje določenih objektov strateškega pomena. Osnovne značilnosti ofenzive so množični začetni napadi, hitri in globoki predori ter kombinirano in organizirano delovanje različnih vojaških rodov in zvrsti (Vojna enciklopedija 6, 1973, str. 286).

- KAMPANJA je termin, s katerim se v vojaški literaturi označuje določeno obdobje vojne oziroma skupek operacij strateškega pomena, ki jih načrtuje vrhovno poveljstvo. Kampanja lahko traja nekaj mesecev, v njenem izvajanju pa sodelujejo skupine armad in front z istimi cilji. Njeni rezultati nimajo le vojaškega in političnega pomena, temveč lahko vplivajo celo na rezultat same vojne (Vojna enciklopedija 4, 1972, str. 212).

2.4 POVELJEVANJE IN ORGANIZACIJA V NEMŠKI LOGISTIKI

Ena izmed posebnosti nemške vojske je bila v organiziranosti in poveljevanju logistike. Logistični uradi so bili del strukture poveljstva kopenske vojske in šele leta 1940 je general Keitel oblikoval posebno intendantsko skupino (nem. Quartiermeistergruppe) pod vodstvom generala Tippelskircha. Ta intendantska skupina je skrbela za nadzor in usklajevanje vseh intendantskih služb in uradov v strukturi nemških oboroženih sil. Intendantska skupina je lahko sklicala sestanek intendantskega kolegija, ki je bil sestavljen iz intendantov vseh treh rodov nemške vojske in predstavnikov OKW. Sestajali so se po potrebi in kadar je bila logistična podpora enotam v krizi (Prebilič, 2006, str. 225).

Na ravni OKH sta bili dve strukturi za logistično načrtovanje, transport in intendantski oddelek generalštaba OKH pod poveljem Halderja in strukturah zaledne oziroma rezervne sestave kopenske vojske, pod poveljstvom generala Fromma pa je bil oblikovan poseben intendantski oddelek. Sodelovanje med temi organizacijami je potekalo preko načelnika generalštaba kopenske vojske Halderja, ki se je vsak dan dogovarjal z načelnikom Organizacijskega oddelka in generalnim intendantom. Organizacijski oddelek je imel nalogo podirati in nadzirati oskrbe novih enot na bojišču, generalni intendant pa je skrbel za podporo in nadzor oskrbe enot, ki so se bojevale. Svoje aktivnosti sta oba omenjena oddelka usklajevala s Splošno službo kopenske vojske pod poveljstvom poveljnika kopenske vojske von Brauchitscha. Ko so te službe zagotovile dovolj materiala in opreme za enote, je sledila organizacija transporta: železniškega, cestnega, zračnega ali morskega. Železniški in rečni transport je bil v rokah posebnega transportnega oddelka v sestavi generalštaba OKH. Ta oddelek je moral usklajevati svoje delovanje s civilnim sistemom Nemških železnic. Pri tej oskrbi je imela absolutno prednost kopenska vojska (Prebilič, 2006, str. 226).

Ko je bil material pretovorjen z železniških kompozicij, je prišel pod odgovornost in nadzor načelnika transportnih enot v neposrednem zaledju fronte, generala Wagnerja. Wagner je bil del generalštaba kopenske vojske, bil je tudi generalni intendant, vendar je imel nalogo oskrbovati vse dele nemške vojske – Luftwaffe, Kriegsmarine, Waffen SS in enote kopenske vojske. Zato je imel razširjen štab, ki se je ukvarjal z vsemi operacijami nemških oboroženih sil na vseh bojiščih, nadzoroval je dogajanje ter ugotavljal spremembe in potrebe nemške vojske na teh bojiščih.

Zadnji del poti so se materialna sredstva distribuirala med posamezne manjše enote na bojišču. Divizija je običajno temeljna enota z lastnim intendantom, ki je razpolagal z vojaškim materialom (Prebilič, 2006, str. 226).

2.5 ZGODOVINA VOJAŠKE LOGISTIKE

Vojaška logistika je veja logistike, ki se ukvarja z načrtovanjem in organiziranjem vojaških operacij. Pri pregledu vojaške logistike skozi zgodovino se od antičnih časov pa vse do 1. svetovne vojne srečujemo z izrazom oskrba, ki je pravzaprav podpomenka logistike. Stari Grki in Rimljani so bili odlični vojščaki, njihovi voditelji pa vplivni in odločni. V času vladanja so sprejeli številne reforme, ki so le še izboljšale delovanje vojske. Srednji vek ter začetek novega so zaznamovale križarske vojne, Napoleonova izurjena vojska ter industrijska revolucija. Vojske so bile dobro organizirane, največjo oviro pa je predstavljal prevoz, ki je v večini potekal s pomočjo živine in vozov. V 1. svetovni vojni se je to spremenilo z razvojem železnice, kar je olajšalo marsikatero pot do bojišča ter prevoz vojaškega materiala. Z drugo svetovno vojno pa je vojaška logistika dobila čisto nov pomen, saj so se vodilni v celoti zavedali popolnosti, pravočasnosti, usklajenosti ter ekonomičnega ravnanja z dobrinami, vojaškimi sredstvi ter ostalim materialom (Prebilič, 2006).

3 POLJSKA KAMPANJA

Pod tajnim imenom operacija Belo (Fallweiss), ki jo je Hitler začel 1. septembra 1939 brez uradne napovedi vojne, je bila generalu artilerije von Reichenau zaupana deseta armada. Ta je vključevala številne tankovske in motorizirane divizije.

Deseta armada je bila podrejena armadni skupini Jug pod poveljstvom generalpolkovnika von Runstedta. V bliskoviti kampanji proti Poljski je Reichenauova armada uspela v načrtovanem sunku na Varšavo, čez reko Vislo (Gorlitz, 1989, str. 214).

Močna deseta armada je bila sestavljena iz najmanj dveh korpusov, zbranih v pehotnih divizijah in najmanj dveh mehaniziranih korpusov, pozneje imenovanih XVI. (šestnajsti) korpus generalporočnika Hoepnerja in XV. (petnajsti) korpus generala Hotha. Ta armada je strnila svoje sile ob šlezijsko-poljski meji med mestoma Kreuzberg in Tarnowice. Eden od mehaniziranih korpusov je bil na levem krilu. Dodatne aktivne in rezervne divizije so bile pripravljene v ozadju, da zadajo globok udarec poljski vojski v napadu nemških sil na Poljsko.

Napredovanje desete armade so omejevale štiri poljske pehotne divizije in ena

konjeniška brigada. Te udarne enote so se skoncentrirale blizu meja. Del teh enot je bilo v ozadju v delno dokončanih bunkerjih na liniji ob reku Varti, del pa zahodno od mesta Częstochowa. Ostanek četrte poljske divizije je bil daleč na vzhodu in izven dosega podpore teh skupin.

Z močnim napadom vzdolž fronte je deseta armada hitro pregazila linijo Warta in zajela mesto Częstochowa. Mehanizirani korpus je 3. septembra 1939 na severnem krilu dosegel mesto Radomsko, 65 km oddaljeno od meje. To napredovanje je obšlo poljske obrambne položaje na jugu ob reki Varti, ki so bili napadeni frontalno s pehoto desete armade. Del mehaniziranega korpusa je udaril južno in ovil odpor. Poljska fronta je 4. septembra 1939 zaradi pritiska desete armade začela razpadati. Tri divizije so se umaknile proti mestu Tomaszów Mazowiecki in proti Lodžu. Ostala divizija frontne črte je bila obkoljena in popolnoma uničena blizu mesta Częstochowa.

Umik štirih poljskih divizij severovzhodno in popolno uničenje divizije blizu Częstochowa je naredilo žep v poljski fronti. Skozi ta žep sta vdrla dva nemška mehanizirana korpusa. Na večer 5. septembra 1939 sta dosegla linijo Piotrków–Chęciny. Divizijama je sledila pehota s pospešenim maršem.

Reichenauovo napredovanje 6. 7. in 8. septembra 1939 lahko označimo kot prenagljeno tekmovanje. Hoepnerjev tankovski korpus je dosegel mesto Tomaszów Mazowiecki 6. septembra 1939. Od tod naprej se je napredovanje nadaljevalo v smeri Varšave. Ena mehanizirana kolona je zajela mesto Rawa Mazowiecka 7. septembra 1939 in še isti večer dosegla jugozahodni del Varšave. Desna kolona tankovskega korpusa se je usmerila proti vzhodu pri naselju Góra Kalwaria in od tam nadaljevala pot po zahodnem delu reke Visle. Tudi ta kolona je dosegla predmestje Varšave, in sicer 8. septembra 1939 zvečer. Nobena kolona pa ni dovolj skoncentrirala svojih sil, da bi zavzele in okupirale mesto.

Močne in neporažene poljske oborožene sile so se nahajale v mestu Lodž in okolici ter ogrožale levo krilo iz ozadja tankovskega korpusa. Hoepnerjevo prodiranje je spremenilo strateški načrt – močni elementi skupin iz Toruńa, Poznanja in Šlezije so se nahajale zahodno od nemškega oklepa. Umik poljskih oboroženih sil je postal zelo težaven. Njihov položaj je bil brezupen in samo čudež bi jih lahko rešil pred porazom.

Ko je Reichenauovo levo krilo prodiralo proti Varšavi, sta osrednje in desno krilo prodirala v smeri hribovja Łysa Góra in mestu Radom. Pomembno mesto Kielce je bilo zavzeto 6. septembra 1939. Nemška vojska se je 7. septembra znašla v frontalnem spopadu s 3. in 12. poljsko divizijo v mestu Skarżysko-Kamienna in njegovi okolici. Skupine 19. in 29. poljske divizije so se tega dne umikale iz mesta Tomaszów Mazowiecki, in to na slepo, proti varnemu zavetju reke Visle. Umik

skupine Poljski Krakov iz Krakova je olajšalo delo Hothovemu tankovskemu korpusu, ki je še naprej varoval Reichenauovo desno krilo, ki pa ni bilo več ogroženo. Reichenauova naloga je bila preprečiti uspešno evakuacijo sovražnikovih divizij v Radomu in na hribovju Łysa Góra. Hothov tankovski korpus se je skoncentriral jugovzhodno od mesta Kielce in od tam napredoval ob zahodnem bregu reke Visle proti mestu Zwoleń, da bi odrezal linijo poljskega umika med Radomom in reko Vislo. Napredovanje korpusa je bilo izredno hitro. Mesti Zwoleń in Radom je zajel 8. septembra 1939 v večernih urah. Ta premik je odrezal linijo umika štirim poljskim divizijam.

Od 9. do 14. septembra 1939 se je 10. armada borila v dveh različnih bojnih skupinah v oddaljenih območjih. Levo krilo vojske je bilo ustavljeno v prvem poskusu zavzetja Varšave in potem sodelovalo v različnih usodnih bojih 8. armade proti poljskim oboroženim silam, ki so se skušale prebiti do poljskega glavnega mesta. V vojaških operacijah Reichenauove vojske na Poljskem se je pokazalo, kako se lahko nemške mehanizirane enote kar najuspešneje uporabi v bliskoviti vojni.

*Slika 3: Nemški vojaki na poljski meji
(Vir: Wikipedija, Invazija na Poljsko)*

4 DEJAVNOSTI ŠESTE ARMADJE V LETU 1940

4.1 BITKA ZA GEMBOLOUX

Bitka za Gembloux ali za gemblouški žep je bila bitka med nemškimi in francoskimi silami v maju 1940 med drugo svetovno vojno. Nacistična Nemčija je s svojimi oboroženimi silami (Wehrmacht) 10. maja 1940 napadla Luksemburg, Nizozemsko in Belgijo pod tajnim imenom zadeva Rumeno. Zavezniki so skušali ustaviti nemško vojsko v Belgiji, misleč, da bodo preko tega ozemlja izvedli glavni prodor. Zavezniki so zato vse sile poslali v Belgijo, nato pa so Nemci od 10. do 12. maja 1940 začeli drugo fazo operacije – preko Ardenov proti Rokavskemu prelivu.

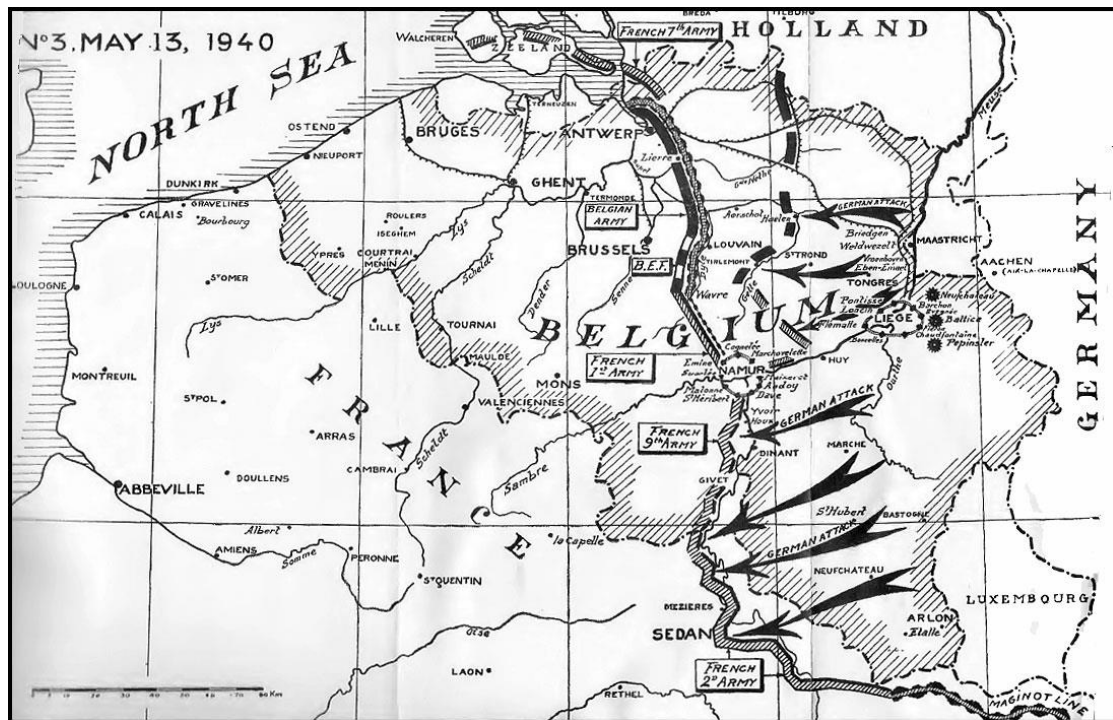
Nemški načrt invazije je predvideval, da nemška šesta armada potisne svoje mehanizirane in motorizirane formacije v Belgijo in napade mesto Gembloux z namenom, da uniči ali vsaj delno onesposobi zavezniško vojsko. Glavnina nemških sil je prodirala ob reki Meuse in razdelila zavezniške sile v Belgiji in severni Franciji. Poveljnik nemške šeste armade, general Walther Reichenau, je ocenil, da bo z enotami, pripeljanimi po železnici, drugi dan operacije prestregel zavezniške motorizirane sile pri reki Dyle blizu mesta Namur. Svoj napad je skoncentriral med mestoma Wavre in Namur, kjer je bila obramba najšibkejša.

Ravnina osrednje Belgije je bila najprimernejša smer za invazijo med industrijsko severno Francijo in Parizom na eni ter industrijskim bazenom Porenja in Porurja na drugi strani. Greben, ki poteka od severovzhoda proti jugozahodu, skozi območje okrog mesta Gembloux, tvori razvodnico: na zahodu se potoki izlivajo v reko Šeldo, na vzhodu pa v reko Meuse. Ta gemblouška linija je bila idealen teren za premike vojske.

Francoska vojska za ta napad ni vedela in je nameravala ustaviti nemško napredovanje v osrednjo Belgijo in Francijo z dvema organiziranima obrambnima položajema pri mestih Hannut in Gembloux. Za to nalogo so izbrali svojo najmočnejšo kopensko vojsko, francosko prvo armado, ki bi branila mesto Gembloux. Francozi so obrambo v mestu Hannut dopolnili z oboroženimi silami z namenom upočasniti napredovanje nemških sil, svoj glavni obrambni položaj pa so utrdili pri mestu Gembloux.

Ko so se zavezniki umaknili iz Hannuta, je bila njihova zadnja večja obrambna pozicija na belgijski fronti pribl. 35 km severovzhodno od mesta Gembloux. Bitka za Gembloux je trajala dva dni. V tem času je nemška šesta armada prebila francoske obrambne položaje. Francoska prva armada se je bila prisiljena umakniti proti francoskemu mestu Lille. Wehrmacht je nadaljeval svojo operacijo proti Franciji in osrednji Belgiji. Francoska prva armada je preživela in pozneje veliko pripomogla k

odvrčanju pozornosti nemške vojske pri Dunkirku, zaradi česar so britanske ekspedicijske sile lahko zbežale čez kanal v Anglijo in nadaljevale operacijo po francoski predaji v juniju 1940.

Slika 4: Nemški plan napada
(Vir: Wikipedija, Battle for Gembloux)

V zadevi Rumeno je sodelovala nemška šesta armada pod vodstvom generala Waltherja von Reichenaua, ki je sodila v armadno skupino B. Njene enote pri Gemblouxu so bile sestavljene iz izkušenih rezervistov. V predvojnem času so bile divizije šeste armade aktivne in ko se je bližala vojna, so jih dopolnjevali rezervisti. Imeli so najboljšo opremo v nemški vojski (Heer) in večina vojakov je imela bojne izkušnje iz vojne za Poljsko. Formacijo sta dopolnjevali XVI. korpus, ki mu je poveljeval general Erich Hoepner, in XIV. korpus, ki ga je vodil Viktor von Schwedler. Na Hoepnerjevi desni je imel Schwedlerjev XIV. korpus 31., 7. in 18. pehotno divizijo, ki so bile razvrščene v smeri od severa proti jugu. Pehotne divizije, artilerijske in transportne enote so večinoma transportirali s konjskimi vpregami in zato so bile počasnejše od tankovskih in motoriziranih divizij.

Napad pri Gemblouxu je vodil Hoepnerjev 16. korpus. Vanj so bili vključeni 3. tankovska divizija generala Horsta Stumpffa, ki je 10. maja vključevala 3. tankovsko brigado s 343 tanki, 3. motorizirana strelska brigada, artilerijski polk in vod za izvidovanje zrak-zemlja, poleg tega pa tudi inženirce in servisno osebje. Od 343

tankov je bilo le 42 srednjih bojnih tankov; 16 je bilo tankov Panzer 3 in 26 težjih tankov Panzer 4. 4. tankovska divizija generala Johanna - Joachima Steverja je vključevala 5. tankovsko brigado s 331 tanki, 4. motorizirano strelsko brigado, dva artilerijska polka in podporne sile, kakršne je imela tudi 3. tankovska divizija. Od 331 tankov jih je bilo 10. maja samo 20 tankov Panzer 3, 24 pa Panzer 4. Hoepner je imel v bitki pri Gembloux na voljo tudi 20. motorizirano divizijo ter 35. pehotno divizijo.

4.2 NEMŠKA TAKTIKA BOJEVANJA

Taktika bojevanja Wehrmachta leta 1940 je pogosto označena kot "Blitzkrieg" ali operacija kombinirane oborožitve. Vendar pa je takšna oznaka problematična in vse prej kot preprosta. Nemška taktična bojevanja in operativne metode so poudarjale ofenzivni duh in kar največjo stopnjo pobude na nižjih ravneh poveljevanja, v skladu z doktrino Auftragstaktik ali poveljevanje s poslanstvom. Kaj je bilo tisto, zaradi česar so te nemške metode delovale, pa je postalo predmet nasprotujočih si razprav. Z gotovostjo pa lahko trdimo, da so nemške elitne sile tankovske divizije (ki so pravzaprav tvorile samooskrbno enoto kombinirane oborožitve), neodvisne motorizirane, pehotne in inženirske formacije napadale predvsem s pomočjo infiltracije, na ozkih taktičnih frontah, da bi prodrle globoko, in sicer z uporabo koncentriranih zračnih in pehotnih sil (Schwerpunkt), kot je določilo poveljstvo. Pri uporabi vseh vrst oborožitve, predvsem taktičnih zračnih sil, je bil vsakršen vojaški uspeh takoj nadgrajen, s tem pa sovražnik takoj onеспособljen in obkrožen.

*Slika 5: Nemška vojska v mestu Gembloux
(Vir: Wikipedija, Battle for Gembloux)*

4.3 OPERACIJA MORSKI LEV

Operacija Morski lev je bil nemški načrt za napad na Veliko Britanijo v drugi svetovni vojni. V invaziji, za katero je bil načrt izdelan avgusta 1940, bi sodelovale tri nemške armade – šesta, deveta in šestnajsta – v dveh armadnih skupinah. Prvi val izkrcanja na angleški obali bi vseboval enajst pehotnih in gorskih divizij, drugi val osem tankovskih in motoriziranih divizij in v tretjem valu bi bilo šest pehotnih divizij. Invazija naj bi vsebovala tudi dve padalski diviziji in posebne enote iz Brandenburškega regimenta.

Vloga 6. armade je bila vkrcanje v Le Havru in formiranje levega boka desanta, in sicer na obali med Brightonom in Worthingom. Paulus je pripravil načrte in sredi avgusta je bila izvedena vaja v St. Maloju. Vendar pa je ta del invazije zajemal prečkanje preliva in ker ni bilo na voljo dovolj desantnih plovil, je bila naloga 6. armade pri tej operaciji odpovedana.

Slika 6: Načrt izkrcanja v Angliji
(Vir: Wikipedija, operacija Morski lev)

Nemška invazija Anglije, zasnovana pod geslom »operacija Morski lev«, je bila zaradi močne angleške mornarice precej tvegana, vsekakor pa so morali Nemci najprej prevladati v zraku nad otokom. Julija 1940 se je začela letalska bitka za Veliko Britanijo, v kateri so se Britanci s skrajnimi močmi branili pred nemškimi zračnimi napadi. Najsilovitejši spopadi letalskih enot so trajali celo poletje. Britanci so začeli dosegati večje uspehe v letalski obrambi po uspešni uvedbi radarjev in bistveno povečani proizvodnji lovskih letal, tako da jim je uspelo zadržati nemški nalet in Nemce odvrnili od izkrcanja na otoku. S tem je britanska otoška sila pridobila čas za ponovno oborožitev.

OKH (Oberkommando des Heeres) je sestavilo drzno masivno ofenzivo čez širok obalni pas južne Anglije. Tri armadne skupine (armadna skupina A pod poveljstvom

von Runstedta, armadna skupina B pod poveljstvom generala Straussa in armadna skupina C pod poveljstvom generala von Reichenaua) s skupaj 36 divizijami, vključno s šestimi tankovskimi in dvema zračnima, bi napadlo jugovzhodno obalo Anglije, 200 km dolgo območje med mestom Ramsgate, otokom Wight in mestom Lyme Bay. Trije vali, prvi s šestimi divizijami s podporo 650 tankov, bi napadli na dan D med 19. in 21. septembrom.

OKM (Oberkommando des Marine) bi sledil pozneje s svojim operacijskim načrtom. Sile bi bile skoncentrirane med Folkestoneom in Eastbournom. Angleška kraljeva mornarica je imela premoč 10 : 1 v primerjavi z nemško. Nemška mornarica je predlagala, da se sestavi flotilja desetih rušilcev in 20 torpednih čolnov za zahodno stran operacije ter 30 hitrih čolnov 1 (Schnell boats 1) in 21 podmornic za vzhodno stran, z velikimi morskimi polji na bokih. Mornarica je tudi zahtevala absoluten nadzor zračnega prostora od Luftwaffe. Pri tem je posredoval Hitler in od oddelka za operacije OKM zahteval, naj ponovno preuči načrt. Sile invazije na Anglijo so bile tako zmanjšane na 26 divizij. Prvi val šestih divizij 16. armade generala Buscha bi se zbral v pristaniščih Rotterdam, Antwerpna, Dunkirka in Calaisa. Izkrkali bi se med Folkestoneom in Dovrom. Dve diviziji devete armade generala Straussa bi se zbrali v pristanišču Boulogne, izkrkali pa bi se med Eastbourneom in Bexhillom. Tri divizije šeste armade feldmaršala Waltherja von Reichenaua pa bi se zbrale v Le Havru in naj bi napadle obalo pri Brightonu.

Z začetkom 2. svetovne vojne so Nemci za operacijo Seelöwe (operacija Morski lev – invazija na Veliko Britanijo) razvili desantni čoln, ki so ga poimenovali Marinefährrahm ali skrajšano MFP, kar bi lahko prevedli kot »pokriti mornariški trajekt«. Plovilo je lahko v svojo notranjost sprejelo do dvesto vojakov ali 140 ton opreme, kar je npr. omogočalo prevoz dveh tankov tipa Tiger. Ta desantni čoln so izdelovali v številnih ladjedelnicah v zasedeni Evropi, tudi na Nizozemskem, v Franciji, Belgiji in Italiji. Glede na različne zahteve so sčasoma oblikovali podtipe, imenovane A, B in C, vsak od teh pa je imel še nadaljnje različne možnosti.

Slika 7: Transportno plovilo
(Vir: Wikipedija, Druga svetovna vojna)

Sestava armadne skupine C:

- poveljujoči general felmaršal Wilhelm Ritter von Leeb,
- 6. armada, generalfeldmaršal Walther von Reichenau,
- armadni korpus, general Walter Graf von Brockdorff-Ahlefeldt,
- 6. pehotna divizija,
- 256. pehotna divizija,
- Zračne formacije generala Kurta Studenta,
- 7. letalska divizija,
- 22. pehotna divizija Luftlande.

Velika večina vojaških zgodovinarjev meni, da je imela operacija Morski lev malo možnosti za uspeh. Kenneth Macksey zatrjuje, da bi bil uspeh možen, če Kraljeva mornarica ne bi načrtovala težkega obsega intervencije ali če bi Nemci napadli julija 1940, medtem ko Peter Fleming, Derek Robinson in Stephen Bungay menijo, da bi bil rezultat operacije katastrofalen za Nemce. Reichsmarschall Hermann Göring je menil, da invazija ne bi uspela. Dvomil je, da bi uspelo nemškim zračnim silam prevladati na nebu, zato je upal, da bi čim prejšnja zmaga prisilila angleško vlado v pogajanja in zato invazija na Anglijo sploh ne bi bila potrebna. Hitler je 14. avgusta 1940 povedal svojim generalom, da ne bi napadel Anglije, če bi bila naloga prenevarna in še dodal, da obstajajo še drugi načini, kako poraziti Angleže.

4.4 OPERACIJA BARBAROSA

Barbarossa je ime največje vojaške operacije vseh časov, Hitlerjeve uvodne ofenzive na vzhodni fronti. Nemške sile so bile razporejene v tri armadne skupine. Osnovna naloga armadne skupine Sever je bila zavarovati ruska pristanišča v Baltskem morju in vzpostaviti kopensko povezavo s Finsko, armadna skupina Center je bila zadolžena za uničenje jedra Rdeče armade ter ob uspešnem napredovanju zavzetje živčnega in komunikacijskega centra Rusije – Moskve.

Armadna skupina Jug pa naj bi prodrla do kavkaških naftnih polj, kar naj bi zagotovilo popolno avtonomijo nemške industrije. Stalina je Hitler prepričeval o miroljubnih namerah in ga celo obveščal o premiku čet, saj tega ni mogel skriti pred zahodnimi obveščevalci. Hitler je svoje namere skrival celo pred Mussolinijem in prikrival slabljenje svojih sil v severni Afriki in na zahodu, ukazal je celo izvajanje pritiska na Veliko Britanijo. Napad je bil zaradi zahtevnosti priprav in neugodnih vremenskih pogojev načrtovan za pomlad 1941. Priprave so na nemški strani vključevale gradnjo utrdb na severu Norveške, mobilizacijo novih letnikov, izgradnjo poveljniške mreže in seveda koncentracijo sil na vzhodu. Ruske priprave so bile usmerjene v preoboroževanje in prestrukturiranje oboroženih sil, kar je vključevalo predvsem modernizacijo letalskih sil, mornarice in same operativne strukture. Sovjetska zveza namreč ni imela samostojnih oklepniških divizij, ampak so bile v sestavi pehotnih divizij.

Neposredno pred napadom je imela Nemčija na vzhodni fronti 148 divizij, to vključuje rezervo, ki je že bila na fronti in v tranzitu kar je spet predstavljalo 27 divizij. Luftwaffe je prispevala tri zračne flote (četrto, prvo in drugo), kar je predstavljalo okoli 4.570 letal, če štejemo še romunskih 500 letal. Vloga mornarice je bila omejena na Baltsko in Črno morje in na fronto ni imela pomembnejšega vpliva. Sovjetska zveza je imela v času napada na drugi strani 38 pehotnih divizij, v zaledju pa se je oblikovala sila velikosti 100 divizij. Sovjetsko letalstvo je imelo večinoma zastarela letala, ki so bila v primerjavi z nemškimi lovci neuporabna. Napad se je začel s topniškim obstreljevanjem sovjetskih obmejnih sil 22. junija 1941 ob 4. uri zjutraj. Luftwaffe je hitro izpolnila cilj prevlade v zraku, saj je bilo do poldneva na tleh uničenih okoli 1.200 letal. Ob šestih je prešla v napad tudi glavnina sil, napredovala skoraj neovirano in prvi dan dosegla globino 15–20 km. Sovjeti so sicer izvajali protinapade, a neuspešno. Armadna skupina Sever je 9. julija dosegla ugoden položaj za napad na Leningrad. Isti dan pa je armadna skupina Jug dosegla položaj za napad na Kijev. Armadna skupina Center je začela prvo ofenzivo na Moskvo 30. septembra.

Druga ofenziva se je začela 16. novembra in je bila ustavljena 5. decembra, 26 km pred Moskvo. V istem času pa se je na severu armadna skupina Sever poskusila povezati s Finci, na jugu pa dobiti ugoden položaj za napad na Kavkaz. Nemške sile

so izgubile številčno 24,5 % sil ali 767.415 mož, kar vključuje ranjene, pogrešane in mrtve.

Operacija Barbarossa se je končala s sovjetsko decembrsko protiofenzivo na moskovskem področju, ki je bila možna zaradi izčrpanosti nemških sil.

5 ZADEVA MODRO

Armadna Skupina Jug je bila izbrana za prodor po južni sovjetski zvezi, prek stepe na Kavkaz, da bi zajela sovjetska naftna črpališča. Planirana poletna ofenziva se je imenovala zadeva Modro (Fall Blau). Vključevala je nemško 6. armado ter 4 tankovske in 1 tankovsko armado. Armadna skupina Jug je zasedla Ukrajinsko Sovjetsko Socialistično Republiko; v letu 1941 zbrana v vzhodni Ukrajini je bila na čelu ofenzive.

Hitler je ukazal, naj se armadna skupina deli na dva dela. Armadna skupina Jug (A) pod poveljstvom generala Wilhelma Lista naj bi napredovala južno proti Kavkazu, kot je bilo planirano s 17. armado in 1. tankovsko armado. Armadna skupina Jug (B) vključno s šesto armado Friedericha Paulusa in 4. tankovska armada Hermanna Hotha pa bi se obrnili vzhodno proti Volgi in Stalingradu. Armadni skupini B je prvotno poveljeval feldmaršal Fedor von Bock, pozneje pa general Maximilian von Weichs.

Začetek operacije zadeva Modro je bilo planirano za maj 1942. Kljub temu so bile številne nemške in romunske enote, ki so bile vključene v operacijo Modro, v postopku obleganja Sevastopola na Krimskem polotoku. Zato so morali nekajkrat preložiti datum začetka operacije Modro, saj so mesto Nemci zavzeli šele konec junija. Med tem časom, 22. maja 1942, se je odvijala manjša akcija v drugi bitki za Harkov, kjer so Nemci obkolili sovjetsko vojsko in jo uničili.

Zadeva Modro se je končno odprla, ko je armadna skupina Jug začela napad na južno Sovjetsko zvezo, 28. junija 1942. Nemška ofenziva se je začela dobro, saj so sovjetske sile nudile manjši odpor v prostorni prazni stepi. Več poizkusov vzpostavljanja obrambnega položaja je propadlo, ker so nemške enote obšle obrambno linijo in z boka uničile te položaje. Dva taka velika žepa sta bila formirana in uničena, prvi 2. julija 1942 severovzhodno od Harkova, drugi pa okoli Milernovega pri Rostovu teden dni pozneje.

Medtem sta madžarska 2. armada in nemška 4. tankovska armada sprožili napad na mesto Voronjež, ki sta ga zajeli 5. julija 1942. Prvotno napredovanje 6. armade je bilo tako uspešno, da je Hitler interveniral in ukazal 4. tankovski armadi, naj se pridruži armadni skupini Jug (A) na jugu.

Tako je Hitler pognal skupino A pravokotno proti Kavkazu, del skupine B pa preko stepe proti Stalingradu in kar je bilo še huje: 4. tankovsko armado je utrgal od skupine B in jo vključil v kavkaško operacijo. Paulusova šesta armada je tako pri svojem prodiranju v globino ruskih step ostala skoraj brez sleherne zunanje opore. Hitler je s to potezo oslabil obe skupini armad in njuna ranljiva mesta izpostavil sovjetskim protinapadom (Craig, 1973, str. 22).

To je povzročilo osuplost nemškega vrhovnega poveljstva. General Halder je zapisal v svoj dnevnik: »Kronična tendenca k podcenjevanju sovražnika je zdaj zavzela groteskne razsežnosti ... kakršno koli resno delo je tu nemogoče. Za tako imenovano vrhovno vodstvo je značilno to, da ga trenutni vtisi zavajajo k patološkim reakcijam ...« (Craig, 1973, str. 22).

Posledica te odločitve je bil masiven prometni zamašek 4. in 1. tankovske armade. Vse ceste so bile zatrpane. Tanki ene so se pomešali s tanki druge armade, preskrbovalni tovornjaki pa so se izgubljali v blodnjaku nasprotujočih si cestnih znakov in navzkrižnih ukazov razkačenih vojaških prometnikov. Še huje pa je bilo to, da je 4. armada odpeljala s seboj skoraj vse zaloge olja in bencina, ki so bile namenjene obema armadama (Craig, 1973, str. 23).

Ko se je napredovanje upočasnilo, si je Hitler premislil in obrnil 4. tankovsko armado nazaj proti Stalingradu. General Halder je zapisal: »Toliko zapravljenih dni za prazen nič« (Craig, 1973, str. 24).

Konec julija so Nemci potisnili sovjetsko vojsko čez reko Don. Na tej točki sta bili reki Don in Volga oddaljeni le še 65 kilometrov. Nemci so pustili njihove glavne zaloge v skladiščnem depoju zahodno od reke Don, ki je imel pomembno vpletenost pozneje v tej smeri bitke. Nemci so začeli uporabljati vojaško pomoč Italijanov, Madžarov in Romunov, ki so jih poslali braniti njihovo levo (severno) krilo. Italijani so nad Sovjete poslali svoje najboljše enote, kot so: Julia, Bersaglieri, Cosseria, Torino in Alpini (Craig, 1973, str. 17).

Nemška šesta armada je bila samo še nekaj kilometrov iz Stalingrada. 4. tankovska armada, ki je bila na južnem delu, se je obrnila severno in hitela pomagat zavzetju mesta Stalingrad. Na jugu je armadna skupina A prodirala proti Kavkazu, vendar se je njeno napredovanje upočasnilo zaradi dolge razdalje preskrbovanja armade. Ko so nemške namere v juliju 1942 postale jasne, je Stalin imenoval maršala Andreja Jerjomenka za poveljnika JV fronte 1. avgusta 1942. Jerjomenko in komisar Nikita Hruščev sta dobila nalogo planiranja obrambe Stalingrada. Vzhodna meja Stalingrada je bila reka Volga, na drugi strani reke pa so bile nameščene dodatne enote sovjetske Rdeče armade. Te enote so na novo formirali v 62. armado, ki jo je 11. septembra 1942 Jerjomenko podredil generalu Vasiliju Čujkovu. Naloga 62.

armade je bila braniti mesto Stalingrad ne glede na ceno.

*Slika 8: Poletje 1942, Voronjež
(Vir: Wikipedija, Case Blue)*

5.1 MESTO STALINGRAD

Mesto, ki leži na desnem bregu Volge, je bil svoj čas pomembno industrijsko, upravno in prometno središče. Sprva se je imenovalo Caricin, v čast žena ruskih carjev. Junija 1918 je sovjetska revolucionarna vlada poslala v Caricin tedanjega ljudskega komisarja za nacionalna vprašanja, Stalina, da bi to strateško pomembno mesto zadržal zanje in zagotovil prevoz žita s severnega Kavkaza v Moskvo. Stalin je uspešno branil mesto pred kozaki Krasnova, tako da je dobro opravil svojo nalogo. Pozneje je Caricin začasno padel v roke kontrarevolucionarjev. V dvajsetih letih, ko so mesta v Sovjetski zvezi dobivala imena po vodilnih osebnostih, je Stalin, takrat že mogočni generalni sekretar komunistične partije, poskrbel, da je Caricin v spomin na njegovo prvo veliko dejanje dobil ime Stalingrad. Boji za Stalingrad so bili veliko pomembnejši kot obramba Moskve ob koncu leta 1941. Takrat je bil prvokrat odbit napad sovražnika, ki je izgubil priložnost za naglo zmago. Zdaj pa je, tako psihično kot strateško, prišlo do prelomne točke druge svetovne vojne.

6 NAPAD NA STALINGRAD

23. avgusta 1942 je šesta armada dosegla obrobje Stalingrada. Bitka se je začela s težkim bombnim napadom iz zraka, ki ga je izvedla Richstofnova 4. zračna flota (Luftflotte 4). Mesto se je hitro spreminjalo v ruševine. Nekatero tovarne so nadaljevale proizvodnjo, medtem ko so se delavci pridružili boju.

369. (hrvaški) okrepljeni pehotni regiment je bil edini nemški oddelek, izbran od Wehrmachta, da vstopi v mesto Stalingrad med operacijami. Ta regiment se je boril kot del stote lovske divizije. Stalin je ukazal vsem razpoložljivim enotam, da se razporedijo na vzhodni del reke Volge. Vsi redni trajekti so bili hitro uničeni zaradi napadov nemških zračnih sil, zato so bile na voljo le barke za prevoz vojakov čez reko. Te pa so bile počasne in zato lahke tarče štuk.

Rdeča nit prvotne obrambe Stalingrada je padla v roke 1077. protiletalskega regimenta, enoti, sestavljeni iz mladih žensk prostovoljk, ki niso imele nobenih bojnih izkušenj. Kljub temu in brez podpore drugih enot so protiletalske topničarke ostale na svojih mestih in branile mesto pred nemškimi tanki.

*Slika 9: Avgust 1942, posledica bombnih napadov na Stalingrad
(Vir: Wikipedija, Battle for Stalingrad)*

Nemška 16 tankovska divizija se je spopadla s 1077. protiletalskim regimentom in uničila vseh 37 protiletalskih topov. Konec avgusta je armadna skupina Jug (B) končno dosegla Volgo v severnem delu Stalingrada. Sledilo je še eno napredovanje proti reki Volgi na južnem delu Stalingrada. Do 1. septembra so Sovjeti lahko samo preskrbovali svoje enote v Stalingradu s tveganim prečkanjem Volge pod nenehnim obstreljevanjem nemške artilerije.

5. septembra 1942 sta sovjetski 24. in 66. armada organizirali obsežen napad proti nemškemu XIV. tankovskemu korpusu. Nemške zračne sile so pomagale odbiti ofenzivo s težkim napadom na sovjetsko artilerijo in obrambne linije. Sovjeti so se bili prisiljeni umakniti opoldne, po nekajurni ofenzivi. Operacije Rdeče armade so

stalno prekinjale nemške zračne sile (Luftwaffe). 18. septembra 1942 sta sovjetska prva gardna divizija in 24. armada sprožili ofenzivo proti nemškemu VIII. armadnemu korpusu v Kotlubanu. Osmi letеči korpus (Fliegerkorps) je pošiljal odprave štuk (padalskih bombnikov), da bi preprečili preboj. Ofenziva je bila ubranjena. Štuke sto tisto jutro uničile 41–106 tankov Rdeče armade, medtem ko so spremljajoča bojna letala BF109 uničili 77 sovjetskih bojnih letal. Med razbitinami uničenega mesta sta sovjetski 62. in 64. armada, ki sta vključevali sovjetsko 13-gardno strelsko divizijo, utrdili obrambno linijo med in v tovarnah ter hišah.

6.1 VOJSKOVANJE V MESTU

12. septembra 1942, v času, ko so se umaknili v mesto, je bila sovjetska 62. armada zreducirana na 90 tankov, 700 možnarjev in samo še 20.000 osebja. Tanki, ki so ji ostali, so bili uporabljeni kot nepremične utrdbe v mestu. Začetni nemški napad je bil poizkus zavzetja mesta v sunku. Ena pehotna divizija se je odpravila proti hribu Mamaja Kurgan, druga je napadla železniško postajo in tretja je napadla pristanišče na Volgi.

*Slika 10: Nemški vojaki na poti v Stalingrad
(Vir: Wikipedija, Battle for Stalingrad)*

Slika 11: Našitek žitni silos

(Vir: <http://www.stalingrad.net/german-hq/stalingrad-arm-shield/emblem.htm>)

13-gardni strelski diviziji Rdeče armade je bila dodeljena naloga protinapada na hrib Mamaja Kurgan in na železniško postajo. V bojih z Nemci so imeli hude izgube. Več kot 30 % vojakov je bilo ubitih v 24 urah; samo 320 od prvotnih 10.000 vojakov je preživelo bitko. Oba cilja sta bila ponovno zavzeta, ampak le začasno. Železniška postaja je zamenjala strani 14-krat v šestih urah. Do večera istega dne je 13-gardna strelska divizija nehala obstajati, tako velike so bile sovjetske izgube tiste dni. Življenjska doba novo prispelega sovjetskega vojaka v Stalingradu je bila manj kot en dan, sovjetskega oficirja pa tri dni.

Spopad je divjal tri dni ob velikem žitnem silosu južno v mestu. Pribl. 50 branilcev Rdeče armade, odrezanih od preskrbe, je držalo pozicijo 5 dni in dobilo 10 različnih napadov, preden jim je zmanjkalo streliva in vode. Samo 40 mrtvih sovjetskih branilcev so našli Nemci po koncu boja, mislili so pa, da jih je glede na silovitost odpora veliko več.

Sovjetski vojaki so zažgali veliko količino žita med umikom, da ne bi prišel Nemcem v roke. Paulus se je odločil, da bo žitni silos simbol bojev v Stalingradu in je oblikoval našitek, ki so ga vojaki prišili na rokav vojaške srajce.

Slika 12: Žitni silos

(Vir: <http://www.stalingrad.net/german-hq/stalingrad-arm-shield/emblem.htm>)

Nemška vojaška taktika bojevanja je temeljila na principu sodelovanja kombiniranih oddelkov v bližini med tanki, pehoto, inženirci, artilerijo in zemeljskimi napadi letal. Sovjetski poveljniki so pridobili taktiko tako, da so vedno držali frontno črto čim bližje Nemcem. To je upočasnilo nemško napredovanje in zmanjšalo nemško prednost v podpornem ognju.

Rdeča armada je postopoma prilagodila strategijo, da v mestu zadrži pozicije, dokler lahko. Stanovanjske bloke, tovarne, skladišča, ulične vogale in poslovne stavbe so spremenili v serijo dobro branjenih utrdb z manjšimi enotami od pet do deset mož. Vojake so v mestu konstantno dovažali po Volgi. Ko so izgubili eno od pozicij, so jo nemudoma s svežimi vojaki poizkušali ponovno zavzeti. Težki boji so dvigali vsako ruševino, ulico, hišo klet in stopnišče. Tudi odtočni kanali so bili prizorišča spopadov. Nemci so temu mestnemu boju rekli »podganja vojna« (Rattenkrieg). Na nekaterih mestih so osvojili kuhinjo, za dnevno sobo in spalnico pa so se morali še vnaprej boriti. Med zavzetjem zgradbe so morali Nemci z bombami očistiti vsako sobo posebej. Boji okoli Mamajevega griča, izbočenega hriba, s katerega se je videl ves Stalingrad, so bili neusmiljeni, zato je pogosto menjal gospodarja.

Slika 13: Na obrežju reke Volge
(Vir: Wikipedija, Battle for Stalingrad)

Na drugem koncu mesta je sovjetski vod pod poveljstvom narednika Paulova utrdil štirinadstropno hišo, s katere so nadzorovali trg 300 metrov od brega reke Volge. Vojaki so okoli hiše postavili mine, na okna nastavili strojnice in prebili zidove v kleti za boljšo komunikacijo. Stavba je dobila oznako utrdba (Festung) na nemških zemljevidih. Narednik Paulov je bil za svoja dejanja odlikovan za heroja sovjetske zveze po vojni.

Slika 14: Pavlova hiša
(Vir: Wikipedija, Battle for Stalingrad)

Nemci so postopoma napredovali v mesto. Dele mesta so osvajali drugega za drugim, nikoli pa niso zajeli obrežja, kjer so imeli sovjeti pristajalne baze. Uporabljali so letala, tanke in težko artilerijo, da bi očistili mesto z različno stopnjo uspehov. Proti koncu bitke je na to območje po železnici prispel velikanski top z imenom Dora.

Sovjeti so spravili skupaj večje število artilerijskih baterij na vzhodni breg reke Volge. Ta artilerija je lahko bombardirala nemške položaje in preprečevala nasprotnikov ogenj. Ostrostrelci na obeh straneh so se skrivali v ruševinah in prizadejali številne žrtve. Najbolj znan sovjetski ostrostrelec v Stalingradu je bil Vasilij Zajcev, ki je med bitko za Stalingrad ustrelil 255 Nemcev. Tarče so bile pogosto vojaki, ko so prišli po hrano in vodo v sprednje položaje.

Slika 15: Nemški ostrostrelec v Stalingradu
(Vir: Wikipedija, Battle for Stalingrad)

6.2 NEMČIJA DOSEŽE VOLGO

Po treh mesecih počasnega napredovanja Nemci končno dosežejo obrežje Volge in zavzamejo 90 % uničenega mesta. Sovjetske sile razdelijo na dva dela. Ledene plošče ob Volgi sedaj preprečujejo čolnom in vlačilcem oskrbovanje Stalingrada. Kljub temu se boji, še posebno na delu Mamajev Kurgan in območju tovarn, nadaljujejo.

Sovjetska protiofenziva

Spoznanje, da so bili Nemci slabo pripravljene za ofenzivne operacije pozimi leta 1942 in da je bila velika večina enot predstavljena druga na južni sektor vzhodne fronte, se je Stavka odločila, da izvede več ofenzivnih operacij med 19. novembrom 1942 in 2. februarjem 1943. Te operacije so odprle zimsko kampanjo 1942/1943 (november 1942–3. marec 1943), ki so vključevale 15 armad, delujočih na več frontah.

Šibkost na nemških bokih

Med obleganjem Stalingrada je imela Nemčija zavezniške Italijane, Madžare in Romune, ki so ščitile armadno skupino B na bokih. Madžarska 2. armada je dobila nalogo braniti 200 kilometer dolg sektor fronte severno od Stalingrada med italijansko armado in mestom Voronjež. Na tej zelo tanki liniji, kjer so bili nekateri sektorji raztegnjeni okoli kilometer ali dva, so bili branjeni s samo enim vodom vojakov (pribl. 30 vojakov). Primanjkovalo pa jim je tudi protitankovskih topov.

Zaradi fokusiranja na mesto Stalingrad so sile osi v teh mesecih zanemarile svoje položaje vzdolž naravne obrambne linije ob reki Don. Sovjetske sile so obdržale mostišče na desnem bregu reke Don, preko katerih bi lahko hitro sprožili ofenzivo. Gledano iz retrospektive so ta mostišča predstavljala resno grožnjo armadni skupini B.

Podobno je bilo na južnem sektorju, ki so ga na fronti JZ od mesta Kotelnikovo držali

Romuni in njihov 7. armadni korpus, za njimi pa je bila samo nemška 16. motorizirana pehota.

6.3 OPERACIJA URAN – SOVJETSKA OFENZIVA

Jeseni 1942 sta postala sovjetska generala Georgij Žukov in Aleksander Vasiljevski odgovorna za strateško planiranje v okolici Stalingrada, katerih sile so se skoncentrirale v stepi severno in južno od mesta. Severni blok so branile madžarske in romunske enote, pogosto v odprtih delih stepe. Naravna linija obrambe, reka Don, ni bila nikoli pravilno vzpostavljena obrambi z nemške strani. Armade v okolici so bile slabo opremljene. Plan je bil prebiti se čez raztegnjen in slabo branjen nemški bok in obkoluti nemške sile v regiji Stalingrad.

19. novembra 1942 je Rdeča armada sprožila operacijo Uran. Napadalne sovjetske enote pod poveljstvom generala Nikolaja Vatutina so bile sestavljene iz 3 armad, 1 gozdne armade, 5 tankovskih armad in 21. armade, vključno z 18 pehotnimi divizijami, 8 tankovskimi brigadami, 2 motoriziranima brigadama, 6 konjeniški divizija in 1 protitankovsko brigado. Razpršene in nezavarovane pozicije romunske 3. armade, ki so držale severni blok nemške šeste armade, so sovjeti pregazili.

Odgovor nemškega Wehrmachta je bil neodločen in kaotičen. Slabo vreme je preprečilo, da bi nemške zračne sile preprečile sovjetski prodor. 20. novembra 1942 je bila sprožena druga sovjetska ofenziva na jug Stalingrada, katerega napad je branil romunski 4. armadni korpus. Romunske sile, ki so bile sestavljene iz pehote, so sovjeti pregazili s tanki. Sovjetske sile so nato nadaljevale pot proti zahodu in se 23. novembra 1942 pri mestu Kalač združile in zaprle obroč okoli Stalingrada.

6.4 ŠESTA ARMADA OBKOLJENA

Okoli 265.000 nemških, romunskih in italijanskih vojakov, 369. (hrvaški) pehotni regiment in prostovoljne podrejene enote, vključno s pribl. 40.000 sovjetskimi prostovoljnimi pomagači, je bilo obkoljenih.

Nemška moč v stalingrajskem žepu je bila 19. novembra 1942 okoli 210.000 vojakov. Enote Rdeče armade so takoj formirale dve obrambni fronti. Feldmaršal Erich von Manstein je predlagal Hitlerju, naj ne odredi preboja šesti armadi. Trdil je, da bi lahko on prebil sovjetske linije in olajšal obleganje. Adolf Hitler je 30. septembra 1942 v javnem govoru oznanil, da nemška vojska nikoli ne bo zapustila Stalingrada.

Herman Goering je zatrdil, da lahko zračne sile (Luftwaffe) oskrbijo šesto armado v kotlu preko »zračnega mostu«. To bi dovolilo Nemcem začasen boj, medtem ko bi

zbrali silo, ki bi odrešila armado v kotlu. Poveljnik zračne flote 4 Wolfram von Richthofen se je trudil zavrniti to odločitev. Oborožene enote šeste armade so bile skoraj dvakrat večje od redne nemške vojaške enote, tam pa je bil še korpus 4. tankovske armade. Na dan bi lahko pripeljali 107 ton zalog glede na število razpoložljivih letal. Dnevno pa bi potrebovali 750 ton.

Okoli 20. novembra je Hitler znova ukazal, da je treba južno fronto v Rusiji reorganizirati. Med skupini armad A in B bi bilo treba poslati še eno skupino armad na zavoju Dona. Za poveljnika skupine armad Don je Hitler imenoval feldmaršala Ericha Mansteina. Skupini armad A in B bi morali obdržati svoje položaje, skupina armad Don pa bi morala ustaviti sovjetski preboj v dolini Dona, si znova priboriti izgubljene položaje ter osvoboditi šesto armado v Stalingradu. Pri tem bi ji pomagalo 4. zračno ladjeve, ki je moralo oskrbovati obkoljeno šesto armado. Romunska 3. armada je bila razbita in je obsegala le še dve diviziji. Večina tankov 4. oklepne armade je bila s šesto armado na obkoljenem stalingrajskem območju. Šesta armada pa ni mogla poseči v boje, vse dokler ji Hitler ni hotel dovoliti preboja. Edini izhod iz tega kritičnega položaja bi bil preboj šeste armade na jugozahod, podpirala bi ga ofenziva 4. oklepne armade proti Stalingradu; 4. oklepno armado bi bilo treba zato čim prej okrepiti. Toda Hitler si je vse skupaj zamišljal drugače. Z njim se ni bilo več mogoče pogovarjati o preboju. Paulus je ostal v Stalingradu.

Medtem so Sovjeti še naprej nenehno pritiskali na fronto skupine armad Don in na stalingrajsko fronto. Manstein in Paulus sta načrtovala operacijo "Wintergewitter". To je bila šifra za ofenzivo 4. oklepne armade, ki bi morala šesto armado osvoboditi obroča. Manstein in Paulus sta spoznala, da se jima priložnost za uspeh ponuja le, če bi operacijo uskladili s poskusom močnega preboja šeste armade. Toda Hitler je Paulusu sporočil, da se lahko skuša iz sovjetskega obroča prebiti le v primeru, če bo obdržal položaje na drugih delih stalingrajske fronte.

Von Manstein se je odločil, da bo operacijo "Wintergewitter" začel 12. decembra, ko je mraz zamrznil blatno stepe. Hothova 4. oklepna armada je krenila iz Kotelnikova proti severovzhodu, z zahoda pa so Hollidтови tanki pritiskali na sovjetsko fronto z namenom, da bi zadržali sovjetske rezerve. V Stalingradu je bilo na južni fronti 60 do 80 tankov pripravljenih, da se prebijejo. Paulus ni mogel storiti več, če ni hotel predati svojih položajev. Toda bolj ko so se bližali Stalingradu, hujši so postajali boji. 19. decembra je Hothova predhodnica po srditih spopadih prekoračila reko Miškovo. Od tod je bilo samo še 8 km do južnega obrambnega pasu obkoljene šeste armade. Toda jasno je bilo, da Hoth samo s svojimi silami nikoli na bo dosegel Stalingrada. Zdaj se je moral prebiti Paulus. Major Eismann je obvestil Paulusa, da Manstein pričakuje, da se bo šesta armada prebila, čeprav to nasprotuje Hitlerjevemu povelju. Paulus je reagiral zadržano: če von Manstein želi, da se prebije, mora izdati ukaz za operacijo. Če ne bi mogel ali smel prevzeti te odgovornosti, mu ne bi preostalo drugega kot čakati, ali se bo Hitler spametoval.

Šest dni zatem je bil božič. Takrat je šesta armada spoznala, da je obsojena na smrt. Sovjeti so med Hothovim napredovanjem začeli močno ofenzivo. Že 17. in 18. decembra so prebili fronto skupine armad B in pognali 8. italijansko armado v brezglavi beg. Tudi na fronti 3. romunske armade so napravili nekaj kilometrov veliko vrzel. Sovjetske enote so se zarile globoko v levi bok nemških sil. Hoth ni mogel več držati svojega izpostavljenega položaja. Dve njegovi tankovski diviziji sta se morali umakniti na severozahod, da bi pomagali zapreti vrzel pri Romunih. Zunanje frontne linije obroča so se po sovjetskih napadih umaknile na 120–200 km od Stalingrada. Uničene so bile pomembne nemške sile, romunska četrta armada pa je prenehala obstajati. Med Volgo in Donom so bile zdaj obkoljene samo nemške divizije in njihova osvoboditev je postala popolnoma nemogoča. Sovjetskim armadam se je ponudila priložnost, da prodrejo proti Rostovu, se pravi v zaledje nemške skupine armad A. V Stalingradu so vojaki šeste armade ležali na snegu med požganimi razvalinami.

Drugega dne božičnih praznikov so jim zmanjšali dnevni obrok kruha na 70 gramov. Med 24. novembrom in 10. januarjem letala v praksi niso prepeljala več kot 102 toni na dan. Sovjetske čete so 24. decembra zavzele letališče Tacinska, 2. januarja oporišče Morosovska, pozneje pa tudi Salsk. 10. januarja so Nemci izgubili tudi Pitomnik, poslednje veliko letališče na obkoljenem območju, in oskrbovanje je moralo poslej potekati s padali. Dnevne količine so po tistem datumu padle na 42 ton, po 16. januarju pa na 6 do 8 ton. 4. zračno ladjevje je moralo plačati visoko ceno za vzdrževanje zračnega mostu do Stalingrada: izgubilo je 488 letal in 1000 članov posadke. Kljub temu se je iz obkoljenega območja rešilo 42.000 ranjencev in več pomembnih strokovnjakov. 8. januarja zjutraj so se na severnem sektorju fronte prikazali trije sovjetski oficirji z belo zastavo. Paulusu so izročili ultimatum generala Voronova in Rokosovskega.

Šesti armadi se je ponudila izredna priložnost za častno kapitulacijo. Vsi vojni ujetniki bi od Sovjetov takoj dobili normalno dnevno oskrbo. Paulus je ultimatum brzojavno poslal v Hitlerjev glavni štab in znova zahteval pravico, da lahko sam odloča. Hitler je kapitulacijo prepovedal. Sovjetske sile so 10. januarja s topniškim ognjem in bombardiranjem iz zraka začele veliko ofenzivo proti šesti armadi. Začela se je najbolj krvava bitka v vsej drugi svetovni vojni. V šestih dneh se je območje, ki ga je držala šesta armada, zmanjšalo za polovico. Sovjetski napad je 24. januarja nemško "trdnjavo" prepолоvil in šesto armado je sestavljalo samo še 255.000 lačnih, bolnih, ranjenih, brezvoljnih, v krpe zavitih vojakov. Paulus je tistega dne poslal Hitlerjevemu glavnemu štabu naslednje sporočilo: »Vojska zahteva takojšnje dovoljenje, da kapitulira, da bi tako rešili preživele.« Hitlerjev odgovor se je glasil: »Kapitulacija je prepovedana.« Sovjetske enote so 31. januarja dokončno zlomile odpor južne skupine in zajele poveljnika nemške šeste armade feldmaršala Paulusa z vsem njegovim štabom. Severna skupina se je nehala upirati 2. februarja, ko so se končali boji v Stalingradu. Vse nemške obkoljene enote so bile razbite in ujete.

Pokopali so 147.200 nemških in romunskih vojakov. Ujetih je bilo 110.000 Nemcev, med njimi več kot 2.500 oficirjev in 24 generalov. Nemški poraz na Volgi je velik vojaškopolitični dogodek druge svetovne vojne.

6.5 LOGISTIKA PRESKRBOVANJA STALINGRADA

Pri Luftwaffe so se takoj lotili izračunov, ali so sploh sposobni preskrbovati ujeta armado. Prvi izračuni so pokazali, da je to, glede na število in zmogljivosti transportnih letal, nemogoče. Za oskrbovanje garnizije v Stalingradu bi bilo potrebno vsak dan kot absolutni minimum, ki ga je obljubila Luftwaffe, pripeljati okoli 300 ton preskrbe. To obljubo je dal Herman Goering, ki v tem času ni imel več pojma, kaj se dogaja z njegovim letalstvom. Kopenska vojska je za preživetje zahtevala 500 ton preskrbe. Če upoštevamo še slabo vreme, čas, potreben za natovarjanje in razlaganje, čas za polet, izredno nizek delež delujočih letal, sovjetsko obrambo, ugotovimo, da bi Luftwaffe potreboval okoli 850 Ju 52/3m. Še 25. novembra so imeli na razpolago le 25 delujočih Ju 52/3m (od skupaj 76) (Hayward, 1998, str. 245).

Prva letala so se dvignila 25. novembra in odletela proti letališču Pitomnik v notranjosti kotla. Dva dni so dovažali strelivo in gorivo, tretji dan, 27. novembra pa se je vreme poslabšalo in so prekinili oskrbovanje. V 48 urah so namesto obljubljenih 600 prepeljali le 130 ton (Craig, 1973, str. 288).

30. novembra se je transportnim junkersom pridružilo še 40 bombnikov HE111, ki so skupaj z njimi poleteli proti Stalingradu. Potrebovali so 50 minut, da so preleteli zasneženo stezo in se sledeč signalom radijske antene spustili na pristajalno stezo Pitomnika. K letalom so prišle posebne ekipe in začele raztovarjati tovor. Tega dne so prepeljali skoraj 100 ton tovora in Paulus je počasi začel verjeti, da bo Luftwaffe izpolnila obljubo (Craig, 1973, str. 232).

Oskrba je bila v decembru sicer premajhna, vendar v pričakovanju skorajšnje osvoboditve še zadostna. 20. decembra so v kotel pripeljali 291 ton oskrbe, čete LVII. tankovskega korpusa pa so se prebile približno 56 km od Stalingrada. Sovjeti so tedaj vse svoje sile (tudi letalske) preusmerili v obrambo pred tem prodorom, ki je resno grozil, da bo prebil obroč okrog mesta. S tem pa so začasno izgubili zračno premoč nas Stalingradom in Luftwaffe je lahko v kotel spet prepeljala nekoliko več oskrbe. Za Nemce je posijal žarek upanja, ki pa se je hitro razblinil, saj je Sovjetom severno od Stalingrada po hudih bojih uspelo razbiti italijansko armado. To pa je pomenilo, da je ogrožena celotna armadna skupina Jug. Sovjetski prodor čez italijanske čete je bil namreč uperjen proti Rostovu, kar bi odrezalo vse nemške sile vzhodno od tega mesta, vključno z armadno skupino A na Kavkazu. Zaradi tega je moral Manstein prekiniti operacijo Zimska nevihta. Edina možnost za preživetje šeste armade bi bil preboj iz Stalingrada, kar pa je Hitler zavrnil. Res pa je, da je bila

obkoljena armada v tem času že v tako slabem stanju, da je vprašanje, ali bi jim to sploh uspelo.

Prvotno so zaloge dobavljali iz letališča Tatsiskoja. 24. decembra so sovjetski tanki 24. tankovskega korpusa dosegli letališče Tatsiskoja, ki so ga Nemci v naglici zapustili. V eni uri je pod obstreljevanjem letališča zapustilo 108 JU52 in 16 JU86. Odleteli so v Novočerkask, za seboj pa pustili 72 JU52 in še veliko drugih vojaških letal in opreme, ki so goreli na tleh. Nova baza je bila vzpostavljena 300 km od Stalingrada v Solsku. Večja razdalja je pomenila še dodatno oviro in večji napor preskrbovanja. Solsk so sredi januarja zapustili in se preselili v Zverevu, ki je bil 18. januarja napaden. V tem napadu je bilo uničenih 50 JU52. Zimske razmere, tehnične napake in težko sovjetsko protiletalsko obstreljevanje je povzročilo, da so Nemci izgubili 488 preskrbovalnih letal. Kljub propadu nemške ofenzive so vztrajali pri naporih, da bi rešili 6. armado; operacije preskrbovanja preko zračnega mostu so se nadaljevale, le pod vedno težjimi okoliščinami. Šesta armada je stradala. Piloti, ki so pristajali v Pitomniku in Gumraku, so bili šokirani, ker so videli vojake tako izstradane, da so komaj razložili tovor.

Davek, ki so ga plačale transportne skupine, je bil visok. 160 letal je bilo uničenih, 328 težko poškodovanih. Okoli 266 Junkersov JU52 je bilo uničenih, 1/3 moči flote na vzhodni fronti. Skupina HE111 je izgubila 165 letal v operacijah transporta. Ostale izgube so štejele 42 JU86, 9 FW200 Kondor, 5 ME177 bombnikov in 1 JU290. Zračne sile so izgubile tudi približno tisoč visoko izkušenih posadk bombnikov. Izgube zračnih sil so bile tako velike, da so štiri enote Luftflotte (KGrzbV 700, KGrzbV 900, I/KGrzbV1 in II./KGrzbV1) formalno razpadle.

Zadnje nemško letalo je zapustilo letališče Gumrak v stalingrajskem kotlu 23. januarja 1943.

6.6 POSLEDICA BOJA

Nemški javnosti nacistični vodje niso uradno povedali za prihajajočo katastrofo v Stalingradu pred koncem januarja 1943. 31. januarja 1943 je redni program nemškega državnega radija predvajal 17. simfonijo Antona Brucknerja, ki ji je sledilo obvestilo o porazu šeste armade v Stalingradu.

Nemški dokumentarni film (Stalingrad 1993) kaže, da je več kot 11.000 nemških vojakov nadaljevalo boj v Stalingradu. Za nekatere so domnevali, da so bili motivirani v veri, da je boj boljša rešitev kot počasna smrt v sovjetskem ujetništvu. Izraelski zgodovinar Omer Bartov trdi, da so bili motivirani s strani nacionalsocializma. Študiral je 11.237 pisem, ki so jih med 20. decembrom 1942 in 16. januarjem 1943 poslali vojaki iz Stalingrada svojim družinam v Nemčijo. Skoraj

vsako pismo je izražalo vero v nemško končno zmago in njihovo pripravljenost na boj v Stalingradu, do končne zmage. V nekaterih pismih je bilo zaslediti, da je veliko vojakov vedelo za neizogibno smrt v Stalingradu, vendar so bili ponosni na to, da se lahko žrtvujejo za fūhrerja.

Dva preprosta vojaka sta v pismih izrazila neomajno vero in zaupanje v režim, ki ju je spravil v kotel. Eden od njiju je 30. decembra 1942 pod poštno številko 36025 zapisal: *»Ne delajte si napačnih predstav. Zmagala bo Nemčija! Vsaka bitka terja žrtve in lahko ste ponosni, da je vaš sin v odločilnih trenutkih v središču najhujšega. Ves ponosen bom lepega dne stopil pred vas z medaljami na prsih. Tudi stricu Wiliju bom dokazal, iz kakšnega testa sem. Zmerom na je govoril, da kdor ni bil vojak, tudi nikoli ne bo mož. Zmeraj mislim na te njegove besede. Vemo, kaj ta boj pomeni za našo domovino. Ljubimo jo bolj kot kdajkoli poprej. Nemčija mora živeti, četudi bi mi morali umreti.«*

Drugi vojak s poštno številko 24836 pa je 31. decembra 1942 pisal svojcem: *»Rusi nas zasipajo z letaki. Ko pridem na dopust, vam bom pokazal, kakšne neumnosti klatijo. Hočejo celo, da bi se predali. Mar res mislijo, da smo navadni pajaci? Borili se bomo do zadnjega moža in do zadnjega naboja. Še na misel nam ne pride, da bi kapitulirali. Res je, da nam pred Stalingradom ni lahko, izgubljeni pa nismo, še daleč ne. Fūhrer nas ne bo pustil v kaši ... Dobili bomo okrepiteve in stvar prestali ... S hrano smo na slabem in marsikaj nam manjka, pa nič ne de. Zdržali bomo«* (Craig, 1973, str. 313).

Sovjetski zapisi kažejo, da je več kot 11.000 nemških vojakov nadaljevalo odpor v izoliranih skupinah v mestu Stalingrad v naslednjem mesecu. Ostanki sil, ki so se borile v kletih in odtočnih kanalih, so se predale med 15. in 20. februarjem 1943. V tem času oboroženih spopadov z Nemci so sovjetske brigadne enote ubile 2.814 in zajele 8.646 vojakov in poveljnikov.

Od pribl. 110.000 nemških vojnih ujetnikov, ki so jih Sovjeti zajeli v Stalingradu, se jih je le okoli 5.000 vrnilo domov v Nemčijo. Že tako oslABLJENE od bolezni, stradanja in pomanjkanja zdravniške pomoči med obkoltitvijo so Sovjeti Nemce poslali na smrtonosen pohod (75.000 preživelih je umrlo v treh mesecih ujetništva), v zaporniške taborne in pozneje v delovna taborišča po vsej Sovjetski zvezi. Okoli 35.000 so jih navsezadnje poslali na prevoz, ki ga 17.000 vojakov ni preživel. Večina jih je umrla zaradi ran, bolezni (predvsem tifusa), mraza, prenapornega dela, trpinčenja in podhranjenosti. Nekateri so ostali v mestu Stalingrad in ga pomagali obnoviti.

Peščica starejših oficirjev je bilo odpeljanih v Moskvo, kjer so jih Sovjeti uporabili v propagandne namene in nekateri so se pridružili Nacionalnemu Komiteju za svobodno Nemčijo. Nekateri, tudi Paulus, so podpisali antihitlerjeve trditve, ki so jih

predvajali nemškim četam. Paulus je pričal v obtožbah med sojenjem v Nuerembergu in zagotovil družinam v Nemčiji, da so tisti vojaki, ki so bili zajeti v Stalingradu, na varnem. V Sovjetski zvezi je Paulus ostal do leta 1952, potem se je preselil v Dresden, v Vzhodno Nemčijo. General Walteher von Seydlitz - Kurzbach je ponudil antihitlerjevo vojsko, sestavljeno iz preživelih vojakov Stalingrada, ampak Sovjeti tega predloga niso sprejeli. Leta 1955 so po prošnji politbiroju, ki jo je napisal Kondrad Adenauer, iz Sovjetske zveze poslali domov v Zahodno Nemčijo poslednje preživele vojake stalingrajske bitke. Živih je ostalo 5.000–6.000 vojakov.

Stalingrad je pogosto opisan kot prelomnica na Vzhodni fronti. Od Stalingrada naprej so sovjetske sile prevzele pobudo, nemški Wehrmacht pa se je le še umikal. Nemška šesta armada je bila uničena, zavezniške vojske Nemčije pa so bile razbite. Učinek morale je bil velikanski in veliko ljudi po svetu je verjelo, da je Hitlerjev poraz neizogiben.

Zaporedje bitke

Rdeča armada: med obrambo Stalingrada je Rdeča armada razporedila šest armad (8., 28., 51., 57., 62. in 64. armada) v in okoli mesta in dodatnih devet armad obkolitvenem delu ofenzive. Devet armad, ki so jih zbrali za protiofenzivo, so bile 24., 65., 66. armada in 16. zračna armada s severa, kot del ofenzive Don in 1. gardna armada, 5. tankovska, 21. armada, 2. in 17. zračna armada z juga kot del jugozahodne fronte.

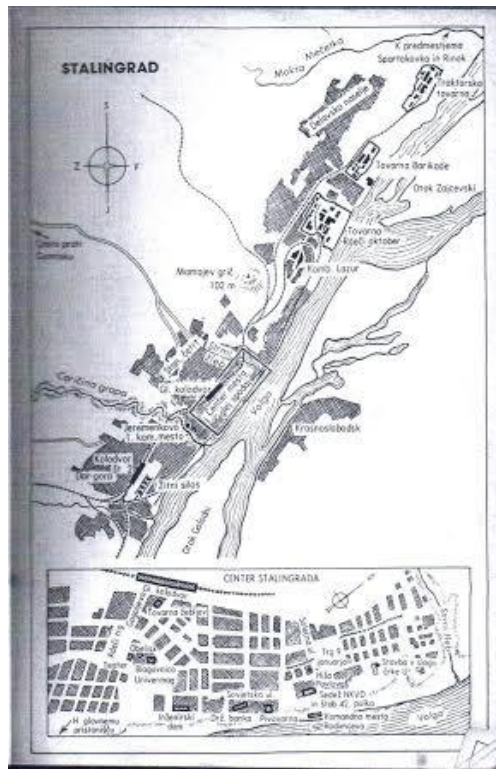
6.7 ŽRTVE BITKE ZA STALINGRAD

Sile osi so utrpeli 850.000 žrtev (ranjenih, ubitih in zajetih) med vejami nemških oboroženih sil in njihovimi zavezniki: 400.000 Nemcev, 200.000 Romunov, 130.000 Italijanov in 120.000 Madžarov, ki so bili ranjeni, ubiti ali zajeti.

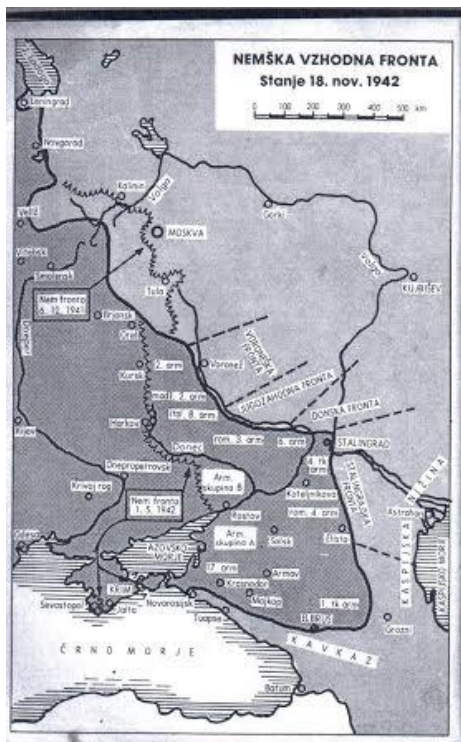
Materialno so Nemci v bitki za Stalingrad izgubili 900 letal (vključno z 274 transportnimi in 165 bombniki, uporabljenimi za transport), 500 tankov, 6.000 kosov artilerije. Glede na sodobno Sovjetsko poročilo so izgubili 5.762 kosov strelnega orožja, 1.312 možnarjev, 12.701 mitraljezov, 156.987 pušk, 80.438 brzostrelk, 10.722 tovornjakov, 744 letal, 1.666 tankov, 261 oboroženih vozil, 571 poltovornjakov, 10.679 motorjev. Materialna izguba vojaške opreme Italijanov, Madžarov in Romunov je neznana.

Sovjeti so utrpeli 1,129.619 žrtev: 478.741 je bilo ubitih in pogrešanih, 650.878 pa je bilo ranjenih in bolnih. Materialno so Sovjeti izgubili 4.341 tankov, uničenih ali poškodovanih, 15.728 kosov artilerije in 2.769 vojaških letal.

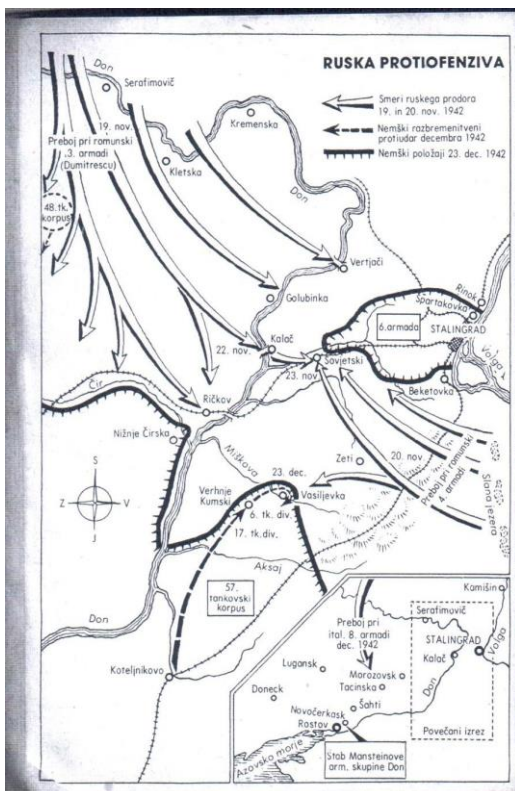
Okoli 25.000 do 40.000 sovjetskih civilistov je umrlo v prvih dneh boja za Stalingrad, ko so nemški bombardniki Luftflotte 4 bombardirali mesto in ga spremenili v ruševine. Skupno je v bitki za Stalingrad umrlo od 1,700.000 do 2,000.000 ljudi.

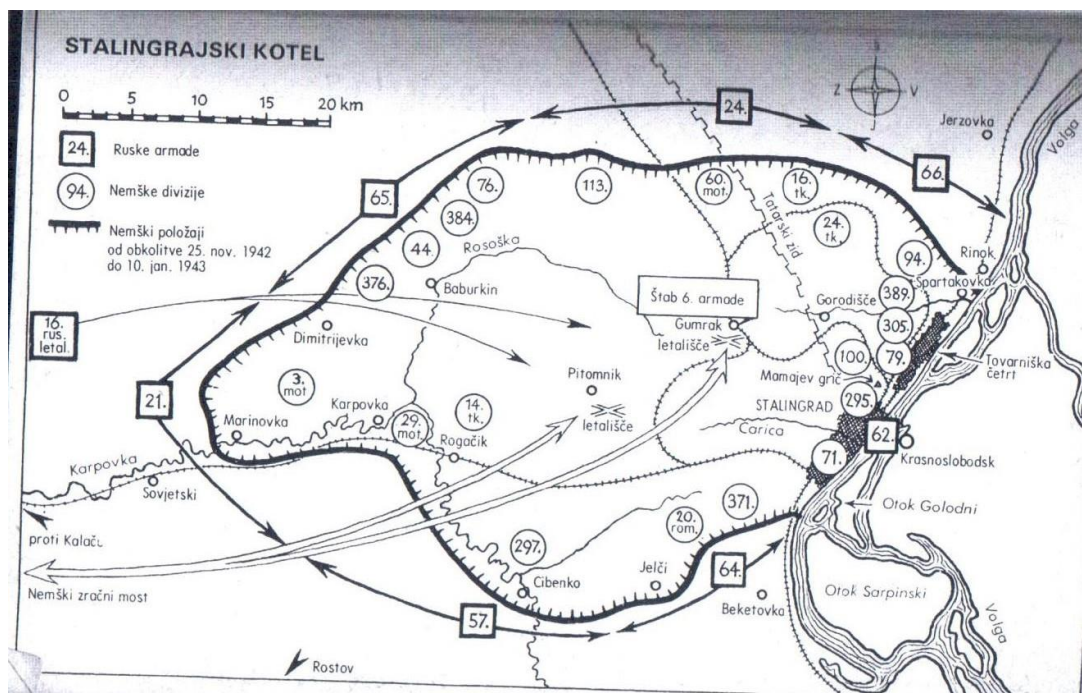
*Slika 16: Stalingrad 1943
(Vir: Craig, 1973, str. 27)*

Slika 17: Nemška vzhodna fronta
(Vir: Craig, 1973, str. 26)

Slika 18: Ruska protiofenziva
(Vir: Craig, 1973, str. 28)

Slika 19: Stalingrajski kotel
(Vir: Craig, 1973, str. 29)

7 ZAKLJUČEK

Glavni namen diplomske naloge je bil prikazati nemško šesto armado in nekatere njene operacije v drugi svetovni vojni ter ugotoviti, katere doktrine vojskovanja je uporabljala nemška vojska v drugi svetovni vojni.

Najprej smo opisali ustanovitev nemške šeste armade in njene poveljnike ter prikazali bojne pohode za zavzetje Poljske in napad na gemblouški žep. Dotaknili smo se neizvedene operacije Morski lev in prikazali, na kakšen način so hoteli Nemci zavzeti Otok. Operacija Morski lev je obstajala samo na papirju, zato je do podrobnosti namišljenega načrta prodiranja nemških divizij na britanski otok nemogoče priti.

Naslednje obdobje, ki smo ga vzeli pod drobnogled, so vojne operacije na vzhodni fronti, ki spadajo med pomembne teme pri proučevanju vojaške zgodovine. Vojna ideologij in osupljive razsežnosti območij so Nemcem pri logistiki oskrbovanja povzročale nemalo težav. S težkimi napori so nemški vojaki v neznosni stepski vročini prispeli do Stalingrada, mesta, ki je bilo v zgodovino vedno zapisano kot neosvojljiva trdnjava. Stalingrad je bil točka preobrata v drugi svetovni vojni in v prvih dneh boja v tem mestu so nekateri nemški vojaki to izkusili. Ker se je vojskovanje v Stalingradu zavleklo v zimo, so nemški vojaki še toliko bolj trpeli in kot si lahko ogledamo v filmu Stalingrad iz leta 1993, je bilo trpljenje vseh udeležencev te bitke nepopisno težko. Bitka za Stalingrad je zahtevala skoraj 2.000.000 žrtev – mrtvih, ranjenih in pogrešanih. V Stalingradu se je ustavilo prodiranje Hitlerjevih armad, ki so dotlej poznale samo uspehe. Tam se je začel pohod Rdeče armade proti zahodu, ki se je dobri dve leti pozneje končal v Berlinu. Preživeli nemški vojaki stalingrajske bitke so bili odpeljani v sovjetska delovna taborišča v Sibirijo. Od 110.000 zajetih vojakov se jih je leta 1955 v Nemčijo vrnilo 5.000. Živel so v skrajno težkih razmerah in samo najmočnejši so preživeli.

LITERATURA IN VIRI

Literatura:

- Craig (1973). *Bitka za Stalingrad*. New York: E.P. Dutton & Co.
- Clark (2000). *Barbarossa*. London: Phoenix Press.
- Correlli, B. (2001). *Hitlers generals*. London: Phoenix Press.
- Prebilič (2006). *Vojaška logistika*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

Spletne strani:

- Operation Sea Lion. Wikipedija. Pridobljeno 3. 11. 2014 z naslova http://en.wikipedia.org/wiki/Sea_lion.
- Battle for Gembloux. Wikipedija. Pridobljeno 3. 11. 2014 z naslova http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Gembloux_%281940%29.
- Operation Case Blue. Wikipedija. Pridobljeno 3. 11. 2014 z naslova http://en.wikipedia.org/wiki/Case_Blue.
- Operacija Barbarossa. Wikipedija. Pridobljeno 3. 11. 2014 z naslova http://sl.wikipedia.org/wiki/Operacija_Barbarossa.
- Battle for Stalingrad. Wikidpedija. Pridobljeno 3. 11. 2014 z naslova http://sl.wikipedia.org/wiki/Bitka_za_Stalingrad.